

Velkommen til Havfolket

En studie av stedsidentitet, mobilisering og
samfunnsentreprenørskapsprosesser i Træna.

ISELIN MARKVOLL BREIREM

MASTEROPPGAVE I SAMFUNNSPLANLEGGING OG KULTURFORSTÅELSE

MAI 2016

Sammendrag

Denne oppgaven forteller først og fremst om en øykommune i utvikling, og et øysamfunns møte med kriser og utfordringer. I en narrativtilnærming basert to års – eller tre feltarbeids - observasjoner av Træna vil jeg vise til stedsfortellinger som omhandler Trænas historie, hverdagsliv, konflikter og utfordringer. Gjennom tre lengre feltarbeid og nære møter med Træna har jeg fått følge en utviklingsprosess av og med mennesker. I det forarbeidet mitt til oppgaven starter er hjørnesteinsbedriften truet med nedleggelse, og budsjetteringskutt i fylket gir store ringvirkninger, utviklingsprosjektet *Tenk Træna* startes, AiR Træna opprettes, av første resident startes det tangbedrift og turismenæringsforeningen *Opplev Træna* opprettes. Det åpnes for arenaer hvor potensialer oppdages, ideer utvikles og mennesker og næringer møtes. Relasjoner og nettverk styrkes og skapes, men også uenigheter og brytninger oppstår.

Det som begynte som en utforskning av begrepet Havfolket førte til en masteroppgave om identitet, nettverk og samfunnsentreprenørskap. Analysen tar for seg stedstilhørighet og identitet, i prosesser av samfunnsentreprenørskap, mobilisering og plattformer for nettverk. Hva legger en i beskrivelsen av Havfolket? Hvilke samfunnsentreprenørskapsprosjekter oppstår? Hvordan mottas disse? Hvilke nettverk som skapes, ideer som utvikles, hvilke brytninger som oppstår og hvilke identitets- og entreprenørskapsprosesser som finner sted, er det som vil binde fortellingen om et øysamfunn i utvikling sammen.

FORORD

Når en sitter på fergen til Træna for første gang er det en opplevelse for mange som assosieres med å dra på festivalen, en sitter der med forventninger. Det er pakket shorts, men også ullundertøy og vindstopperjakke. For en vet ikke helt hva en begir seg ut på. Men det er det som er så fint med Træna, det at en ikke vet, gjør også at en må være åpen for alt. Når fergen har komme seg et stykke ut mot havet skimter de karakteristiske fjelltoppene og med 120 L sekken på ryggen ankommer du til slutt kaia på Husøy i Træna kommune. Velkommen til Havfolket.

For meg henger banneret og vimplene året rundt, på Træna har jeg venner som alltid vil si velkommen til Havfolket. Uten mine nye tålmodige venner og min fantastiske veileder Anniken Førde, hadde jeg aldri hatt den gleden rundt å skrive en masteroppgave som jeg har hatt. Det har vært spennende og givende, og vakkert å møte Træna. Noe som mine venner og familie også må takkes for, deres tålmodighet for at jeg i to år har snakket om Træna. Etter så fine møter med Træna og Trænasamfunnet vil jeg alltid sitte med forventninger om Træna på vei med båten mot de karakteristiske fjelltoppene, jeg vet det vil være spennende og givende, fint vær eller kult vær, uforutsigbart og vakkert. Jeg må også takke forskningsprosjektet *Reasons to return*, som i gjennom masterstipendet ga meg en *Reason to go*.

De opplevelser jeg har fått være med på har skapt minner for livet og et enormt datamateriale, Moa Björnson, Marit Bertheussen, Lilly Love og Anita Overelv, tusen takk. Tusen takk kjære Havfolket. La kysten leve!

Eget foto av Husøy med fjellformasjonen på Sanna i bakgrunn, tatt fra fergen.

Langt te havs, i vest, reiste en vakker formasjon seg opp fra havet. Fjellkjeden bar navnet Sanna, Gudinnen Sanna. Stolt og høyreist vokter hun over landet i Nord. For de sjøfarende var gudinnefjellene et seilemerke langs leia opp Nordvegen (Erlend Mogård-Larsen, "Havfolkets reise" 2011:14).

Innholdsfortegnelse

Velkommen til Havfolket	i
Sammendrag	iii
1. Innledning	1
<i>Vi klamrer oss fast</i>	1
Træna	3
<i>Havfolket</i>	5
<i>Trænas årlige folkefest</i>	8
Problemstilling og tema for analyse	9
<i>Oppgavens oppbygging</i>	11
2. Teori	15
Hvordan forstå sted	16
<i>Forståelse av Sted</i>	16
Sted som materialitet	17
Levd hverdagsliv	17
Lokal meningsproduksjon	18
Overlokale diskurser	18
Stedstilhørighet	19
<i>Stedsidentitet</i>	20
Havfolket	21
Stedsutvikling, mobilisering og samfunnsentreprenørskap	22
<i>Samfunnsentreprenører</i>	22
Samfunnsentreprenørskap	24
<i>Nettverk</i>	25
<i>Gjensidigheten</i>	26
3. Metode	29
" Eg ska på Træna"	29
<i>Innledningsprosess</i>	29
"Eg ska tel Træna"	30
<i>Innsamlingsprosess</i>	32
<i>"Å være engasjert gjør deg mer mottakelig for informasjon"</i>	34
<i>Refleksjoner</i>	36
Her skal æ leve, her skal æ bo	39
4. Her skal æ leve	40
Kom inn, her bor det folk	40
<i>"Av og til er det litt for lite"</i>	42
Identitetsmarkøren Havfolk	43
<i>Identitetsforhandlinger</i>	45
<i>Havfolk eller Trænværing?</i>	48
<i>Avslutning</i>	51
5. Her skal æ bo	53
Havet e' mordi	54
<i>Krisen</i>	54

Tenk Træna	55
”Havet e vårres vei”	58
<i>M.A.D.</i>	59
<i>Nok er nok!</i>	59
Turisme	62
<i>Informasjon Træna</i>	63
<i>Træna – Hawaii</i>	66
Ja til alt	68
<i>Artist in residence</i>	68
Zoe Christiansen	69
AIR Workshops	70
<i>Chefs in residence</i>	71
<i>Tang og Tare</i>	72
Tenke og gjøre sammen	74
Nettverk	74
<i>Tenk Træna, 24- timers workshop</i>	75
<i>Ta Træna med storm!</i>	76
<i>Visjon Træna</i>	77
<i>Træna Fisker AS</i>	77
<i>Opplev Træna</i>	79
6. Avslutning	81
Referanseliste	85
Vedlegg 1	88
Vedlegg 2	89

1. Innledning

Vi klamrer oss fast

Hvordan møter små steder utfordringen med sentralisering? Hva er konsekvensene for de små og utsatte kommunene av budsjetteringskutt i fylket? Hvordan overleve om hjørnesteinsbedriften skulle forsvinne?

I nesten to år har kyst-Norge fått kjenne på konsekvensene av budsjetteringskuttene fra den blå-blå regjeringen. Langs store deler av kysten foregår en kamp om å bevare samferdselstilbudet som er så mye mer enn en rutebåt. Det er legetransporten, skoleruten, pendlerveien, import og eksport-veien. Samtidig foregår en kamp mot sentraliseringen av næringer og bedrifter. Hvordan overleve langt te´havs når det du lever av står i fare og ditt hjemsted trues med fraflytting og arbeidsledighet?

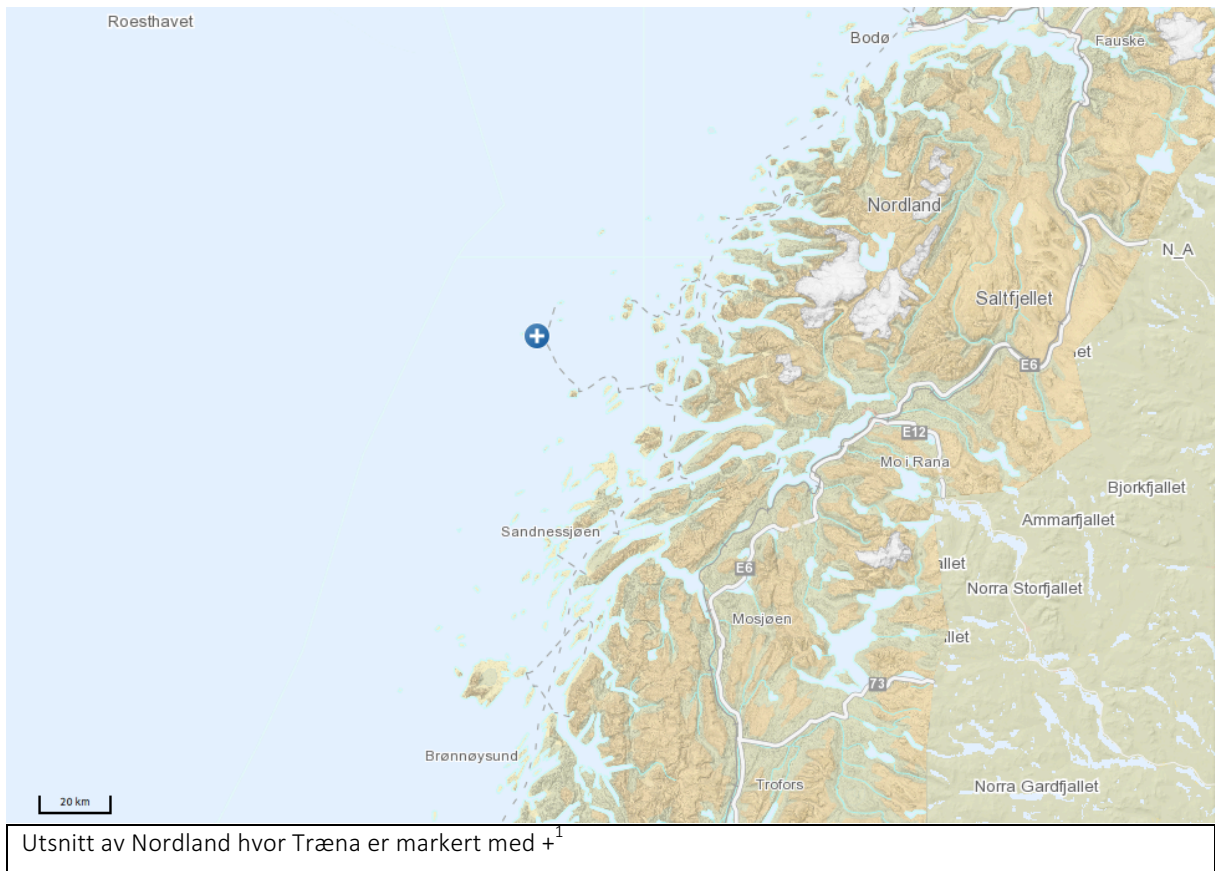
Denne oppgaven handler om dette, om Havfolket i Træna kommune i Nordland og deres møte med samferdselskutt og trussel om nærmest 25% arbeidsledighet. 2014 var et turbulent år for øykommunen. Hjørnesteinsbedriften Modolv Sjøset er truet med nedleggelse, noe som betyr stor risiko for arbeidsledighet og fraflytting. Samtidig melder Nordland fylke om store budsjetteringskutt grunnet mindre overføringer fra staten. I 2015 kommer meldingen om at daværende hurtigbåt er for dyr i drift, og daværende samferdselssjef godtar derfor tilbud om ny hurtigbåt som ikke tåler mer enn 2.5 m bølgehøyde. Ringvirkningene blir store for Trænasamfunnet. Denne oppgaven føyer seg inn i flere historier om sårbare kystsamfunn, om utfordringer og vansker, men også om overlevelse og kjærlighet.

I frykten for nedleggelse av hjørnesteinsbedriften søker rådmann om bistand fra fylkeskommunen og innovasjon Norge til å starte *Utviklingsprosjekt Træna*. Prosjektet skal satse på langsiktig stedsutvikling, med fokus på opplevelse og turisme, næringsliv og havbruk, kultur og kulturentreprenørskap, og lokalsamfunn og stedsutvikling. Træna er en av Norges minste kommuner, men er allerede et kjent navn nasjonalt og tildels internasjonalt for den suksessrike Trænafestivalen. Dette innebærer store potensialer, men også utfordringer. For å utvikle Træna til en bærekraftig øykommune med et rikt næringsliv, en levende kultur og som

en attraktiv destinasjon, jobber kommune, enkelt aktører og næringsliv, lokalt og regionalt sammen for å tenke vekst, utvikling, forbedring, nyskapning, innovasjon og tilflytting. Gjennomløpende i oppgaven er diskusjonen om hvorfor noen velger å bo og leve langt te' havs parallelt med utviklingen som skjer på Træna. Derfor er analysen delt inn etter historier om å leve og å bo, hvor det i første analysekapittel *Her skal æ leve*, vil være stedstilhørighet og stedsidentiteter som er tema og andre analysekapittel *Her skal æ bo*, omhandler stedsutvikling, mobilisering og nettverk.

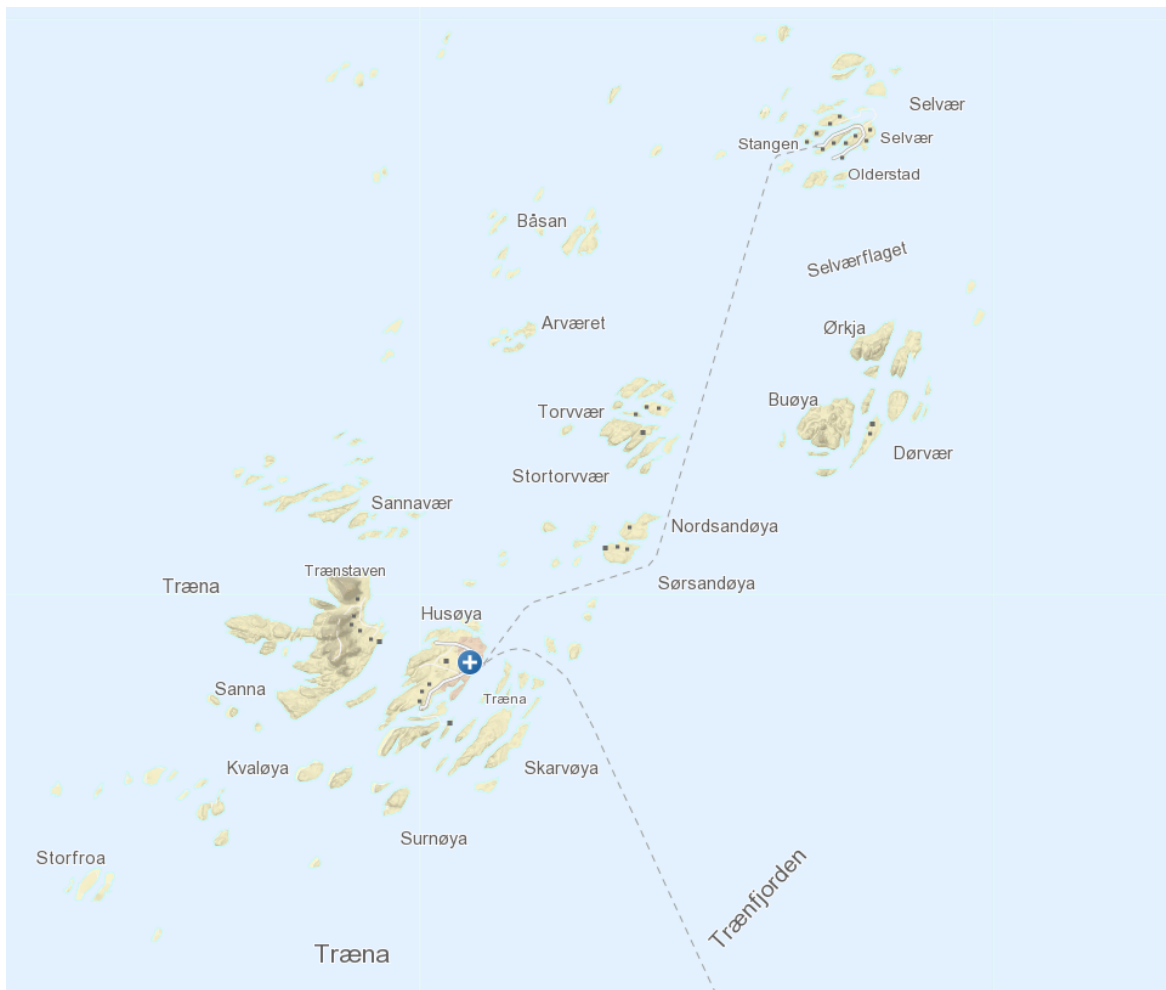
I det følgende vil jeg gi presentasjon av Træna, gjennom dets lokasjon, demografi og næringsliv. Før jeg så går videre med en introduksjon av Havfolket og Trænafestivalen. Avslutningsvis vil jeg presisere problemstillingen og oppgavens oppbygning.

Træna

Langt ute i havet hvor neste øy vestover er Island, bor omtrent 450 mennesker i en kommune med omtrent like mange øyer, holmer og skjær. 33 nautiske mil fra fastlandet på Helgeland strekker polarsirkelen seg over øyene som utgjør Træna kommune. I øykommunen som er tett på storhavet og tett på vind og vær, er det bosetning på fire av øyene. Husøya er kommunesenter og hvor hoveddelen av befolkningen bor. Resterende bosetning tilhører i hovedsak Selvær, hvor en del fiskere holder til. Sanna har én fastboende og i Sandøy er det kun bosetning i sommerhalvåret. I alt finnes over 100 bedrifter, hvor mesteparten faller inn under fiske, men her finnes også konditori, blomsterbutikk, jøker, barnehage, landhandel, utested, skjønnhet- og velværesalong, frisør, ungdomsklubb, turistinformasjon, utstilling, museum, bibliotek, skole, overnattingssteder, eldreheim, svømmehall, rorbuanlegg, spisested.

¹ <http://www.norgeskart.no/dev/?sok=Tr%C3%A6na#8/370849/7378822/+hits>

Et nærmere utsnitt av øykommunen Træna (ibid.).

Oppgaven som skal se på samfunnsentreprenørskap- og utviklingsprosesser skal parallelt se på stedsidentitet og mobiliseringsprosesser. Å få en forståelse av Trænas demografi og lokasjon er grunnleggende for forståelsen av Trænas historie og levemåte. For å forstå prosessene og brytningene må en også forstå menneskene bak. I Skandinavia's eldste fiskevær er det sterk historie om overlevelsesdyktighet og identitet. Som deres matfat, både bokstavelig og økonomisk er havet er viktig for Træna og det har det alltid vært. Frisk havbris eller storm, havet er der og utfordringene like så, men kjærligheten for havet har ikke Trænværingene mistet.

Bildet er tatt på 1930-tallet. Bildet tilhører en bildeserie produsert av Arkiv Nordland med bilder fra Træna fotografert av Alma Sandøy².

Havfolket

I starten av masteroppgavearbeidet ville jeg finne ut mer om Havfolket og hvem de var. Jeg hadde hørt om Havfolket gjennom Trænafestivalen, og under festivalen er øyene prydet med gule vimpler med rød tekst "velkommen til Havfolket". Her bor de altså – havfolket. Gjennom festivalen har identitetsbegrepet Havfolket sprunget frem. Det var den Nord-norske visesangeren Erling Ramskjell, bedre kjent som Æ, som er bosatt på Træna som først tok navnet i bruk. Men som et performativt identitetsbegrep tredde det frem gjennom festivalen, hvor festivalgründer Erlend Mogård-Larsen introduserte begrepet gjennom festivalen og det har siden blitt brukt (med patent!) i promoteringssammenheng av festivalen.

Vimplene er reist i nesten hver eneste flaggstang, i hagen til naboen og på kommunehuset, i barnehagen og på Kroæ. De gule vimplene pryder kommunesentret Husøy og flaggstenger ellers i øykommunen under festivalen. Senere i oppgaven vil Havfolket presenteres nærmere, men forhistorien til begrepet og festivalen som tok den i bruk, er også viktig for å forstå meningsproduksjonen og diskurser innad i Træna. Før jeg går videre med å fortelle om festivalen må jeg gå tilbake til 2012, da Erlend Mogård-Larsen sammen med Trænafestivalen

² <https://www.flickr.com/photos/arkivinordland/sets/72157658317817859>

skrev en bok om Havfolket. Dette var deres egen versjon av lokalhistorie, skrevet med en grad av fantasi – men også en god del kjærlighet. Den omskrevne lokalhistorien gir en forståelse av hverdagslivet og historien til menneskene langt te´ havs. Implementeringen av identitetsbegrepet vil diskuteres senere, men sagnet om Havfolket ser jeg som et datamateriale som forteller om lokalhistorie, men også om stolthet og ydmykhet. Boken starter med en mystisk illustrasjon av det som ser ut som en jente under vann, hvor det står ”Det landskapet du ser er ikke det egentlige landskapet”.

Til Havfolket.

I de gamle tider var sjøveien den eneste veien mot Nordlandet. Leia ble kalt Nordvegen. For å komme inn i Nordlandet måtte man passere porten som ble vaktet av øyet som aldri sover. De sjøfarende hilste med ydmykhet og ofret til Øyet om beskyttelse fra dypet og om en god bøl for seilasen videre.

De som seilte Nordvegen hadde ulike ærend. Noen kom for å fiske i det rike havet, andre kom for å bytte til seg varer som gull og edle stener eller skinn, tran og oljer. Skreien gav størst rikdom til Havfolket i Nordlandet. Etter midtvintersver startet innsiget, store stimer kom inn fra ishavet for å gyte. Uke etter uke kunne fiskerne fylle båtene med store fangster. Den ble så sløyd og hengt på hjeller for å tørke. Ved sommersolverv kom skip fra sør og øst fylt med korn, hvete, bomull og silke som de byttet mot den tørkede fisken.

Reisen inn i Nordlandet krevde en dyktig hovedsmann. Gudene hadde kastet holmer og skjær som klinkekuler mot Nordstjernen. De var i tusen tall. Når stormene på vinterstid, hadde rast fra seg, måtte man være på vakt mot de lange tunge dønningene som kunne kaste båtene på fluene, små usynlige undervannsskjær som kunne flerre opp de tynne treskrogene. Hovedsmannen og mannskapet måtte være på vakt når de navigerte opp Nordvegen. Landskapet var gjennom årtusenet formet av is, sjø og det harde klimaet. Spisse fjellformasjoner steg bratt opp fra havet. Bergene var nakne og glatte og bar preg av bølgenes rulling mot land. Det var lite vegetasjon, bare de sterkeste røttene tålte vinteren og det salte havvannet som trengte inn i sprekker og berg. Is på vandring hadde presset ut dype og lange fjorder som skar seg inn i landet. De buktet seg milevis fra kysten før de traff fjellet og tudraen i øst.

Det var et mektig og dramatisk land som møtte dem etter porten til Nordlandet. Leia smirklet seg mellom holmer og kraftige skjær. Store og høye fjell hadde tatt form fra sovende kjemper, kvinner på flukt, dyr på jakt og krigere i kamp. De lå på rekke og rad. I sør de syv søstre, Dønnamannen, Røddøyløva og Hestmannen. I nord Vågakallen, Svolværgeita, Suliskongen og Landegode. Onde og gode vesener.

De kalte dette nye landet for Havlandet.

Om fjellene og det dramatiske landskapet ble det fortalt mange forskjellige sagn. Hovedsmennene brukte sagnene for å lære de unge hvor leia opp Nordvegen gikk, og hva en sjøfarer måtte kjenne til for å ferdes trygt gjennom det lumske og ville Havlandet.

Gudinnen Sanna

Lang te havs, i vest reiste en vakker formasjon seg opp fra havet. Fjellkjeden bar navnet Sanna, Gudinnen Sanna. Stolt og høyreist vokter hun over landet i Nord. For de sjøfarende var gudinnefjellene et seilemerke langs leia opp Nordvegen.

Rundt henne kretset havørner. De store fuglene lå på vindene rundt henne, døgnet rundt, år ut og inn. Som beskyttere og vokterne av den største skatt. Det ble sagt at ørnene vokter gudinnen og at ørnene var Sannas Øyne.

Ett av sagnene som ble sagt var at det skulle finnes en skatt i Kirkehelleren, en runestein. På steinen var det risset inn en saga, fra den gamle tiden. En tid da havfolket hadde fire guder som holdt verden sammen, en i hver himmelretning. Djupet, den femte og mørke kraften hadde gudene satt i lenker i dyphavsgropen i Sørhavet.

Sagnet fortalte også at Sanna var lysets gudinne. På en is-søyle, i landet nordafor nordavinden, hadde hun plassert en krystall som kastet lyset i alle himmelretninger. Lyset gav hiv til Nordlandet (..).

(Erlend Mogård-Larsen, "Havfolkets reise" 2012: 8-18).

Trænas årlige folkefest

Mitt første møte med Træna var på Trænafestivalen i 2008, som publikummer. Jeg dro spontant, men var den siste som dro hjem den søndagen. Alene sto jeg og to kompiser på havneleie, solbrent og slitne. Jeg var allerede bergtatt, men lite viste jeg at jeg skulle skrive masteroppgave om Træna åtte år senere. Festivalen er innbydende hvor du kan ta valget om å ta det helt rolig, eller virkelig være med på festen. Dens unike beliggenhet gjør festivalen til mer enn en musikkopplevelse. Det har vært festival på Træna fra 1978-1998. Den gang i et lite format og internt for øyas befolkning med et sjeldent innslag av noen turister som hadde forvillet seg til arrangementet som den gang het Trændagene. Dagens festival ble første gang arrangert i 2003 og har vedvart frem til i dag. Trænafestivalen arrangeres i hovedsak på øya Husøy, og naboøya Sanna med de karakteristiske fjellene, brukes som opplevels arena. På Sanna kan en klatre opp Trænstaven og gå den kjente kjærlighetsstien. Men i festivalsammenheng er nok fjellene på Sanna mest kjent for en helt fantastisk grotte, som blir beskrevet som en katedral akustisk sett og har derav fått navnet kirkehelleren. Kirkehelleren brukes som scene for én opptreden, her er det headliner-artisten som spiller, hvor gjestene sitter utenfor grotten med utsikt over havet og alle holmer og skjær bak seg. Dette skaper et enormt inntrykk både for artist og publikum. Den tidligere festivalsjefen Anita beskriver festivalens oppbygging som et møte mellom det rurale og urbane. Hvor de lokale brukes for deres *know how and know where*, mens det hentes inn ekstern kunnskap for organisering. De lokale er meget engasjert i festivalen, som en av mine informanter og lokal ildsjel, Marit sa, "Du kan ikke bo på Træna uten å være engasjert i festivalen, på en eller annen måte".

Selv barna er involvert i festivalen, hvor de frakter bagasje fra fergekaien og opp til festivalcampen for festivaldeltakerne for en viss pengesum. Noen av barna forteller meg at de har tjent over 5000 kroner i løpet av festivalhelgen. Den eneste lokalbutikken Joker, klarer seg fint utenom festivalen, men gjør enorme omsetningstall under festivaluken. Festivalen gir samfunnet økonomisk og sosialt, den har vært meget suksessrik og går i pluss hvert eneste år. De har utsolgte billetter lenge før festivalen og ofte før de har sluppet noen artister. Festivalen opplever stadig anerkjennelse for dets unike lokasjon i internasjonale medier. De har blant annet i flere år vært på topp 10 listen over "beste backdrop", som vil si beste scene og omgivelser for festivaler i Europa. Gjennom festivalen har Træna allerede blitt kjent for sin

unike beliggenhet, og samfunnet besitter innovative mennesker med gode kunnskaper og sterke nettverk. Mens denne oppgaven ikke vil omhandle festivalen i seg selv, vil dens rolle i samfunnet gjøre det.

Problemstilling og tema for analyse

Gjennom mine møter med ildsjeler og samfunnsentreprenører, vil jeg i denne oppgaven se nærmere på sammenhengen mellom sterke stedsfortellinger, stedstilhøring og mobilisering. Jeg vil ta for meg stedstilhøring ved å se på hva folk legger i det å være Trænværing og Havfolk. Videre skal jeg gi en forståelse for samfunnsentreprenørskaps- og stedsutviklingsprosessene i Træna kommune. Ved å sette fokus på stedstilhøring og samfunnsentreprenørskap ønsker jeg gjennom ulike fortellinger om hverdagsliv og utviklingsprosjekter, bidra til en forståelse av hvordan et sårbart øysamfunn har møtt utfordringer og skapt muligheter. Jeg vil sette fokus på de prosjektene og møtestedene som skapes. I relasjon til dette vil jeg se på de brytninger og åpninger som skjer når en gruppe mennesker går sammen for å diskutere og utvikle utfordringer og potensialer i et slikt kystsamfunn.

Gjennom disse prosessene oppstår også en forhandling om hvem Træna er og vil være. Første delkapittel tar derfor for seg identitetsbegrepet. Gjennom å utforske historier om hverdagsliv og diskutere betydningen av Havfolket vil jeg gi et innblikk i Trænasamfunnet som er grunnleggende for forståelsen av neste kapittel om samfunnsentreprenørskaps- og stedsutviklingsprosessene.

Problemstillingen for oppgaven er todelt:

1. Hva kan forklare den tilsynelatende sterke stedsidentiteten på Træna?
 - Hva ligger i de to ulike identitetsmarkørene Trænværing og Havfolk?
 - Hvordan forvaltes og forhandles lokal identitet, og hvilke ekskluderings- og inkluderingsmekanismer gjøres gjeldene?

2. Hva kjennetegner mobilisering og samfunnsentreprenørskap på Træna?
 - Hva er bakgrunnen for stedsutviklingsprosessene i Træna kommune og hvordan har samfunnet mobilisert for å møte utfordringene de står ovenfor, og hvilke prosjekter, plattformer og nettverksrelasjoner har blitt skapt i disse prosessene?

Det omfattende materialet som er innsamlet til denne oppgaven vil deles inn i to fortellinger, *Her skal æ leve* og *Her skal æ bo*. Som flere av mine materialinndelinger er dette ett sitat. Det var under en av mine mange gode samtaler med øyboer Marit, hvor hun sier med en høy og klar stemme under en diskusjon om Trænas framtidsutsikter "Her skal æ leve, her skal æ bo". På flere måter handler nettopp oppgaven om å leve og å bo på Træna. For å besvare problemstillingen er oppgaven videre strukturert med undertemaene identitet, nettverk og samfunnsentreprenørskap.

Her skal æ leve, vil altså i hovedsak omhandle identitet og stedstilhørighet. Hvor spørsmålene om stedsidentitet knyttes opp mot flere interessante problemstillinger, hvorfor velger noen å bo på Træna, hva skaper relasjoner, hva er identitetsforsterkende og hva er ekskluderende. I denne delen vil vi bli kjent med Træna gjennom stedshistorier, og Havfolket som identitetsbegrep vil bli diskutert.

Her skal æ bo, vil handle om mobilisering, nettverk og samfunnsentreprenørskap. Her vil jeg innledningsvis starte med hurtigbåtaksjonen Nok er Nok, som forteller om mobilisering og stedstilhørighet. Videre vil jeg fortelle om utviklingsprosjektet *Tenk Træna*, hvilke relasjoner som oppstår i møtet med nye idéer og stedsutviklingsprosesser, og hvilke idéer og stedsutviklingsprosesser som skjer når mennesker og næringer møtes i nye arenaer.

Gjennom historier fra utviklingsprosjektet Tenk Træna vil jeg se på mobilisering- og samfunnsentreprenørskapsprosesser.

Identitet og stedstilhørighet vil diskuteres i første kapittel, Her skal æ leve.

Nettverksplattformer, mobilisering og samfunnsentreprenørskap vil være tema til neste del *Her skal æ bo*, som omhandler stedsutvikling, med utgangspunkt i utviklingsprosjektet Tenk Træna. Men stedsidentitet og samfunnsentreprenørskap vil være et gjennomgående tema, for problemstillingen besvares altså noe overlappende i de to analysekapitlene. For mobilisering og stedsutvikling berører stedsidentiteten, og stedet. Og stedsidentiteten berører mobiliseringen og stedsutviklingen. Nettverk og relasjoner berører mobiliseringen, som berører stedsidentiteten, stedet og stedsutviklingen og samme regla går for samfunnsentreprenørskap. En runddans om du vil. På denne måten vil altså alle teoretiske tema presenteres gjennomløpende i oppgaven, stedsidentitet påvirker samfunnsentreprenørskapsprosesser og samfunnsentreprenørskapsprosesser berører stedsidentiteten.

Oppgavens oppbygging

I innledningen over har jeg introdusert tema og problemstilling for oppgaven. Jeg har gitt en forståelse for Trænas demografi, unike lokasjon og en kort presentasjon av historie og Trænafestivalen. I neste kapittel vil jeg presentere mine teoretiske perspektiver. Som nevnt vil jeg vise til samfunnsentreprenørskap og nettverksrelasjoner, og sted og stedsidentitet. De teoretiske begrepene vil forklares hver for seg i teorikapitlet, men jeg vil også forklare sammenhengen mellom hvordan mobilisering- og samfunnsentreprenørskapsprosesser påvirker sted og stedsidentitet og omvendt. Jeg vil argumentere for hvordan de må forstås sammen, noe som vil gjøres i analysen av denne oppgaven.

Metodekapitlet vil vise til min reise med Træna, mitt første møte med øykommunen og hvordan jeg kom i kontakt med informantene. Hvordan jeg har møtt øysamfunnet og hvordan prosessen i materialforvaltningen har vært. Her introduseres også de personer som er mest sentrale i denne oppgaven.

Som nevnt over vil analysen bli todelt, hvor første del *Her skal æ leve*, vil omhandle hvordan det er å leve på Træna. I hovedsak omhandler kapitlet stedsidentitet og først og fremst om menneskenes identitet med stedet, som vil fortelles gjennom stedsfortellinger som viser til hvem og hva havfolket er, hvordan det oppleves å leve så tett, hva som er bra og hva som er vanskelig. Det vil vise til hvordan samfunnet på Træna er og hvordan de bor og lever sammen, og møter utfordringer. Hva har vært identitetsforsterkende? Hva skaper identitetsforhandlinger? I dette kapitlet vil det innledningsvis brukes stedsfortellinger til å vise til aktørers stedsopplevelse og det levde hverdagsliv. Gjennom stedsfortellinger fra Marit og Lilly uttrykkes stedsopplevelser og stedstilørighet, som gir leser et nærere møte med Trænasamfunnet. Videre vil identitetsmarkørene Havfolket og Trænværing bli presentert, og den spennende oppdagelsen av at det ikke er alle Trænværing som kaller seg Havfolk, og at ikke alle Havfolk ("får lov til å") karakteriserer seg som Trænværing, vil bli diskutert.

I neste analysekapittel deles analysen inn i stedsidentitet, samfunnsentreprenørskap og nettverk. Primærdataen til dette analysekapitlet handler om utviklingsprosjektet Tenk Træna. For å presentere utviklingsprosjektets bolker, samt de teoretiske begrepene jeg tar med meg har jeg valgt å gjøre det på følgende måte;

Som nevnt omfatter prosjektet fire satsningsområder, fra disse satsningsområdene tar jeg med meg følgende prosjekter videre;

- Turisme: Opplev Træna, www.tenktraena.no og turistboden.
- Kultur: Træna-Hawaii og Artist in residence.
- Næringsliv/ Havbruk: Træna Fisker AS og pilotprosjektet *Tang og tare*
- Lokal stedsutvikling: Tenk Træna workshop, Ta Træna med Storm, visjon Træna

Og som nevnt, blir jeg å dele analysen inn i tre teoretiske tilnærminger, med disse underkapittel og prosjekt fra *Tenk Træna*;

- Stedsidentitet, *Havet e´mordi*, som vil ta med seg www.tenktraena.no og turistboden fra turismebolken og Træna-Hawaii fra kulturbolken. Men kapitlet vil starte med en historie om Hurtigbåtaksjonen, *Havet e vårres vei*.
- Samfunnsentreprenørskap, *Ja til alt*, som vil vise til AiR fra kulturbolken og pilotprosjektet *Tang og tare* fra næringslivsbolken.

- Nettverk, *tenke og gjøre sammen*, som vil fortelle om hvilke nettverk og relasjoner og plattformer for nettverksbygging som er skapt. Her vil *Opplev Træna* fra turismebolken, *Træna Fisker As* fra næringslivsbolken, og samtlige fra lokalstedsutviklingsbolken bli presentert.

Her skal æ bo vil starte med historien om trusselen av nedleggelse av hjørnesteinsbedriften og hvordan det ut fra krisen ble startet et utviklingsprosjekt, som vil være hovedtyngden i denne analysen. Dette analysekapitlet vil bli delt i tre historier; *Havet e vårres vei*, som viser til stedsidentitet, *Ja til alt*, som forteller om samfunnsentreprenørskapsprosesser og *Tenke og gjøre sammen*, som viser til plattformer og nettverk som har blitt skapt gjennom utviklingsprosjektet.

Første del vil fortelle om nok en utfordring for øysamfunnet, hvor budsjetteringskutt fra fylkeskommunen får store konsekvenser. Møtet med dette, samt utvalgte prosjekter fra *Tenk Træna* vil fortelle om stedstilhørighet og stedsidentitet, hvem Træna er og vil være. Neste del vil jeg med utgangspunkt i AiR Træna, fortelle om samfunnsentreprenørskapsprosesser. Her vil jeg gå nærmere inn på utviklingsprosjektets ringvirkninger. Det er positiv utvikling og mye som skjer på kort tid, men utviklingen møter også litt motstand. For noen gjør utviklingen også litt vondt, og i et samfunn som er vant til å måtte kjempe for sine egne er frykten for konkurranse en stadig utfordring. I siste del vil nettverk og samfunnsentreprenørskapsprosesser være gjennomgående. Her vil jeg se på hvilke plattformer og møtesteder for nettverksbygging som har blitt skapt, hvilke relasjoner og nettverk som er nye og hvilke som er forsterket, og hvilke relasjoner som har blitt utfordret. Til slutt vil jeg gjøre en oppsummering av analysen, hvor identitet, nettverk og samfunnsentreprenørskap kobles sammen og blir en konklusjon om positiv utvikling i et øysamfunn 33 nautiske mil fra fastlandet.

2. Teori

Når jeg skulle forske på Træna var det med utgangspunkt i stedet Træna, og ikke selve Trænafestivalen. Å forske på sted kan føles uendelig stort, for alt du ser, hører og opplever er materiale til studiet. For å vite hvordan materialet skal samles og behandles trengs noen teoretiske perspektiv og et rammeverk for teksten som skal behandles og skapes. Jeg har med utgangspunkt i å forske på stedet Træna tatt med teoretiske perspektiver for å forstå sted, stedsidentitet og stedsutvikling. Her har jeg i hovedsak hentet inspirasjon fra *Hjemme i Nord* (2011) av Mai Camilla Munkejord og *Å finne sted* (2012), med hovedsakelig input fra kapitlet om stedsidentitet av Dale og Berg. Hvert tema har sine teoretiske inntak som definerer begrepene og som vil være til støtte i analysearbeidet. Jeg har delt dette kapitlet inn i to hovedtema, sted og stedstilhørighet. Videre tar jeg igjen med meg teorier fra *Å finne sted* av Dale og Berg og fra *Innovative bygdemiljø* (2012), hvor Borch og Førde skriver om samfunnsentreprenørskap. Her har jeg delt kapitlet inn i samfunnsentreprenører og samfunnsentreprenørskap.

I første del vil jeg vise til hvordan en kan forstå sted, studere sted og se sted. Jeg starter med å prøve å få en forståelse for sted gjennom Keith Halfacrees (2004) modell for de fire dimensjonene ved sted; sted som materialitet, levd hverdagsliv, lokal meningsproduksjon og overlokale diskurser.

Neste delkapittel omhandler stedstilhørighet, hvor første delkapittel har gått nærmere inn på den fysiske forståelsen av stedet – stedets materialitet, vil denne delen se nærmere på hva det betyr å ha tilhørighet til et sted – stedsidentitet. Denne delen vil starte med en forklaring av begrepet stedsidentitet, og hvilke teorier som knyttes opp til dette.

Før siste delkapittel vil jeg fortelle om samfunnsentreprenørskap. Trænas utviklingsprosesser kan spores tilbake til flere samfunnsentreprenører og ildsjeler. Hva en samfunnsentreprenør er og hvordan samfunnsentreprenørskap foregår er det som vil skrives fram i dette underkapitlet.

Så vil jeg kort trekke frem nettverksteori, hvor jeg er inspirert av John Laws som skriver om Bruno Latours Aktør-Nettverksteori. Her vil ANT brukes som en verktøykasse for å fortelle om de relasjoner og nettverk som jeg vil skrive frem i oppgaven, før jeg til slutt viser hvordan alle de nevnte teoriene vil bli brukt noe overlappende i oppgaven, da de er gjensidig avhengige.

Hvordan forstå sted

Det finnes flere utgangspunkt for hvordan sted kan forstås. Det har lenge vært en nedprioritert forskningsretning, hvor steder ble sett som en passiv bakgrunnsramme (*Førde et. al 2013: 12*). Stedsforskningen har i senere tid beveget oss over i et teoretisk felt som forstår steder som dynamiske enheter, som alltid er i bevegelse grunnet aktiviteter av menneskene som bor der. Vi har fått begreper som "Genius loci" som skal forstås som stedets ånd og teoretiske perspektiv som fokuserer på steder som performative (*Førde et. Al 2013:14*).

Forståelse av Sted

Når en skal skrive om sted er det mange som tar utgangspunkt i Agnews tre stedsbegreper, *locale*, *location* og *sense of place*. Hvor *locale* og *location* vil si å fokusere på stedets praksis (*locale*) og stedets materialitet (*location*), mens *sense of place* – den opplevelsesmessige dimensjonen ved et sted er det aspektet som vil bli lagt mest vekt på i denne oppgaven. Inspirert av Mai Camilla Munkejord (2011) vil jeg ser nærmere på på Keith Halfacrees (2004) modell for forståelse av sted, og derav komme inn på både stedets praksis og stedsopplevelser. Halfacrees tilnærming legger nemlig til grunn at sted kan studeres fra fire ulike innfallsvinkler:

Materialitet

Levd hverdagsliv

Lokal meningsproduksjon

Overlokale diskurser

Sted som materialitet

Med stedets materialitet forstår Munkejord at det dreier seg om synlige aspekter ved stedet, som dets geografiske beliggenhet, dets avstander til andre steder, stedets naturressurser og stedets landskap med dets natur, utsikter og klima. Om stedets gater, hus, skole, butikk, kafe, helsesenter, rådhus osv. (*Munkejord 2011: 32*). Dette handler om en forståelse av hvor, som gir et grunnlag til forståelsen av hvorfor.

For meg handler det også om hva som er stedets hjørnestein og stedets demografi. Selv om stedet er kjent for festivalen er ikke hjørnesteinen for Træna Trænafestivalen. For festivalen hadde ikke eksistert uten fiskerimottaket Modolv Sjøset AS. Som arbeidskraft til 25% av befolkningen, er det i aller høyeste grad utslagsgivende for Trænas populasjon. Selv om oppgaven ikke handler om hjørnesteinsbedrifter eller demografiske fakta, er det likevel viktig at leseren får vite hvor studiet tar utgangspunkt, for å få en større forståelse for stedet. At Træna ligger 33 nautiske mil fra fastland, er en øykommune med omtrent 450 mennesker med like mange øyer, holmer og skjær gir en viktig forståelse for sårbarheten og historien. Her finnes to skoler, en på hovedøya Husøy med omtrent 55 elever og en på Selvær, her går syv elever.

Levd hverdagsliv

Munkejord forklarer at det levde hverdagslivet handler om stedets innbyggere, deres nettverk og sosiale relasjoner, og inkluderer deres praksiser innad på stedet og ut av stedet. Dette handler om hva innbyggerne *gjør* (*Munkejord 2011:33*)

Det levde hverdagslivet kan si mye om hvilke prosesser Trænas befolkning er med på å skape, hva som skjer og hvem som setter i gang og deltar. Hvordan ideer beveger seg fra samtaler rundt kjøkkenbordet og til handlinger i praksis. Jeg forstår og bruker betydningen av *levd hverdagsliv*, om hvordan Trænasamfunnet samhandler, og lever. Denne dimensjonen skli noe over i neste, da det levde hverdagslivet også reflekteres i i den lokale meningsproduksjonen. Materialiteten legger rammebetingelser for innbyggerens meningsproduksjon og praksiser, samtidig som at praksiser og meninger er med på å forme materialiteten (*Munkejord 2011:36*).

Lokal meningsproduksjon

Lokal meningsproduksjon handler om aktørers stedsopplevelse. Munkejord (2011) forklarer at stedsopplevelsen uttrykkes gjennom fortellinger om tilhørighet eller tilknytning til bostedet. Videre forteller hun at stedstilknytning er ikke en statisk størrelse, men utvikler seg kontinuerlig i samhandling mellom aktører og i relasjoner mellom aktører og omgivelser (*Munkejord 2011:33*). Stedsfortellingene fra feltarbeidet vil være med på å gi en forståelse for stedstilhørigheten og gjennom historier om utvikling, utfordring og mobiliseringer er stedsopplevelsen og derav stedsidentiteten stadig i bevegelse, denne dimensjonen vil altså være underliggende gjennom hele oppgaven.

Gjennom utviklingsprosjektet, samt plattformer som "Tenk Træna" og "Opplev Træna" diskuteres stadig hva som må til og hvordan de skal få dette til. Den åpne arenaen gir rom for alle innbyggerne kan delta på slike møter og utveksle ideer. Prosessen mot slike plattformer for nettverksrelasjoner vil jeg komme nærmere på i analysekapitlet.

Overlokale diskurser

Den fjerde dimensjonen i modellen forklarer Munkejord (2011) at dreier seg om dominerende representasjoner av stedet/regionen i medier, forskning og i nasjonal og regional politikk. Rob Shields bruker begrepet "place images" og hevder at overlokale stedsbilder eller hegemoniske stedsdiskurser bidrar i utformingen av steders kulturelle mening (*Shields 1991 i Munkejord 2011:34-35*). Det ligger videre i Shields resonnement at når bestemte representasjoner av et sted gjentas ofte nok, vil de etter hvert fungere som sannheter eller realiteter i kulturell forstand. Dominerende diskurser om steder kan dermed framstå som overlokale kontrastfortellinger som påvirkeres aktørers tenkning og praksis, også knyttet til for eksempel flytting, valg av bosted og utforming av hverdagsliv på bostedet (*Munkejord 2011: 33*).

Træna er mest kjent for Trænafestivalen, og festivalen brukes aktivt for reklamering av stedet og i dets nettverk til andre prosjekter. Under sommeren er nesten alle kommunenes flaggstenger heist med gule vimpler med rød tekst hvor det står "velkommen til Havfolket".

Diskusjonen om hvordan begrepet har blitt implementert og muligens en del av befolkningens stedsidentitet vil jeg skrive litt mer om i neste del av dette kapitlet og diskutere mer inngående i analysekapitlet. I de nettverksrelasjoner som eksisterer og i Trænas ansikt utad er Trænafestivalen over-representativ. Gjennom aviser, egne nettverksrelasjoner og sosiale medier omtales Træna i nasjonale og internasjonale medier årlig grunnet Trænafestivalen. I min tolkning av Shields resonnement må eksponeringen av festivalen og festivalen selv påvirke hvilket syn besøkende har til Træna da det gjennom media og forskning har vært dominerende omtale om festivalen, som igjen påvirker befolkningens hverdagsliv og mulig valg av bosted.

Alle fire dimensjonene vil ikke være like fremtredende i analysen, da jeg i innledningen gjorde en kort introduksjon til den første dimensjonen med forståelse for stedet Træna; materialitet. Dimensjonene om det levde hverdagsliv og lokal meningsproduksjon vil være tidvis implisitt i materialet. I Likhhet med Munkejord (2011) finner jeg noen av dimensjonene overlappende. Dimensjonene om lokal meningsproduksjon og overlokale diskurser kan være gjensidig avhengige, men som Munkejord finner jeg også at de produseres av ulike aktører. *Den lokale og den overlokale meningsproduksjonen vil stå i dialog og derved utforme og påvirke hverandre (Munkejord 2011: 36).*

Meningsproduksjonen produseres av stedets innbyggere mens den overlokale diskursen er noe utenfor deres egen rekkevidde, men relasjonene, nettverkene – det levde hverdagsliv har muligens skapt diskursene som blir fanget opp og videreformidlet (Havfolket, festival, Tenk Træna, Træna fisker AS, Opplev Træna).

Stedstilørighet

For å utforske stedstilørigheten i øysamfunnet, har jeg sett nærmere på hva som legges i begrepet stedsidentitet. Sayer (1992) kaller stedsidentitet for et *kaotisk* begrep, og Markussen (1999) kaller det et *fuzzy* begrep (Dale og Berg 2013:23). Noe som jeg i denne forskningsprosessen har all grunn til å støtte opp under. Berg og Dale (2013) skriver at begrepet brukes på forskjellige måter i ulike studier og innenfor ulike fagtradisjoner, og ofte

klargjøres det ikke hva en egentlig legger i ordet. Under mitt feltarbeid opplevde jeg også at de som bor der, ikke selv vet hva de skal legge i identitetsbegrepet som har sprunget frem. Et viktig skille som Berg og Dale og flere skriver om, er skillet mellom identitet til et sted og identitet med et sted. Altså skillet mellom hvordan mennesker identifiserer seg med steder, og da med vekt på emosjonelle elementer og stedets identitet, altså stedets karakter og særpreg. Denne dobbeltheten som ligger i stedsidentitets begrepet ble påpekt allerede i 1976 av geografen Relph. Han skilte mellom stedets identitet (*identity of a place*) og vår identifisering med stedet (*identity with a place*). Han knyttet så det å identifisere seg med en plass videre opp mot en tredje bolk som omhandlet stedstilknytning og stedsfølelse (*sense of place*) (Dale og Berg 2013:23).

I denne oppgaven vil de to stedsidentitetene Havfolk og Trænværing, bli diskutert. Hvordan en identifiserer seg med stedet og selve stedets identitet er noe som gjensidig påvirker hverandre (Dale og Berg 2013:23), og derav stedsfølelsen og stedstilknytningen. For de stedsegenskapene en legger vekt på i sin identifisering med stedet, kan falle sammen med de egenskapene som personene hevder preger stedet generelt sett; *identity with* kan være sammenfallende med *identity of* (*ibid.*:24).

I tråd med Dale og Berg (2013) forstår jeg at menneskets stedsidentitet (*Identity with*) inngår som en viktig del av ens egen identitetsutforming (Dale og Berg 2013:26). Hvordan man relaterer seg til eget hjemsted, former deg også som person. Dale og Berg skriver videre at denne forståelsen av *identity with* ikke bare er forstått som "hvem jeg er", men også "hvem jeg ønsker å være" (*ibid.*). Det innebærer altså at mennesker ikke bare føler tilknytning til, men også identifiserer seg med stedet: "*The process by which [...] people describe themselves in terms of belonging to a specific place* (Hernandez m.fl i Dale og Berg 2013:26).

Stedsidentitet

Identitet konstrueres ut fra både særegenhet, likhet og opposisjon, dvs. Hvem "jeg", "vi" og "de andre" er (Thuén 2003 og Wiborg 2003 i Dale og Berg 2013:26). Dale og Berg (2013) skriver at for det første er vi og stedet vi identifiserer oss med, individuelle og unike; det fins ikke to personer som er like eller som har det samme forholdet til stedet. For det andre kan vi

også relatere oss selv og våre steder til sosialt og kulturelt definerte kategorier; kvinne/mann, arbeider/funksjonær, by/land, kyst/innland. For det tredje har vi en tilbøyelighet til å utforme vår identitet gjennom å definere hva denne identiteten står i opposisjon til – gjennom hva vi eller stedet *ikke* er. Ved å sammenligne seg med andre steder ser en tydeligere hva som er særegent for "vårt sted" eller "oss her" (Skogheim og Vestby 2010, i Dale og Berg 2013: 26).

Dette blir spesielt interessant i caset om Træna, hvor de som bor på Træna aktivt blir titulert som Havfolket i medier. Om befolkning på Træna velger å selv bruke dette identitetsbegrepet er en diskusjon som jeg vil komme inn på i analysekapitlet. Som Dale og Berg (2013) skriver er det kanskje mer hensiktsmessig å skrive *stedsidentifisering* enn stedsidentitet, fordi identitetsutforming er en prosess og ikke noe som er fast og uforanderlig (Lysgård 2001, i Dale og Berg 2013:26).

Havfolket

Som jeg har nevnt opp til flere ganger finnes det altså en skapt stedsidentitet på Træna; Havfolket. Identitetsbegrepet ble skapt som et performativt element for festivalen, og er siden brukt aktivt i promoteringssammenheng av festivalen og tildels av befolkningen og kommunen (det er nemlig patent på begrepet). Selv om noen informanter (som jeg skal komme nærmere inn på) gjerne omtaler seg selv om Havfolk, er det likevel forvirring rundt hvem som er Havfolk – altså hva som ligger i identiteten. For noen ser det ut til å være en identitet for de som jobber med festivalen, mens for andre en identitet for alle som bor i Øykommunen, mens det for atter andre forstås som en identitet for alle som ønsker å betegne seg som Havfolk. Foreløpig velger jeg likevel å presentere identitetsbegrepet som en samlet betegnelse for de som bor på Træna. Dale og Berg sier at det handler om å få innsikt i hvilken mening stedet har for mennesker, når en studerer stedsidentiteter (Dale og Berg 2013:29). Lewicka (2011) skriver at steder får mening gjennom personers og gruppers minner, erfaring og opplevelser [...] (*ibid.*). Med disse forståelsene av stedsidentitet vil jeg se på hvilke meninger, likheter, særegenheter, opposisjoner og stedsopplevelser som ligger til grunn i identitetsmarkørene Havfolk og Trænværing.

Stedsutvikling, mobilisering og samfunnsentreprenørskap

Som jeg skal komme nærmere inn på senere i oppgaven var starten på den samfunnsutviklingen som nå springer ut på Træna at hjørnesteinsbedriften ble truet med nedleggelse. Ut fra dette ble det startet et utviklingsprosjekt som har fått store ringvirkninger innen entreprenørskap, innovasjon og nyskapning. Dette er sentrale begreper i den offentlige debatten om samfunnsutvikling. De trenger seg inn på de fleste felt i samfunnet og setter sitt preg på både næringslivsdiskurser og diskurser om kulturliv og sosial organisering (*Borch og Førde 2010:15*). Det som er spesielt med Træna som case er at de allerede har en solid plattform for kreativitet og innovasjon – Trænafestivalen. De har enorme nettverk og kanaler for promotering. Borch og Førde (2010) skriver at kulturarrangementer gir muligheter til å mobilisere kreative og byggende krefter i lokalsamfunnet, med stor kollektiv gevinst. Dette innebærer ofte raske resultater og dermed tro på egne ressurser, og er ofte godt synlig både i og utenfor bygda. Dermed blir det mulig å markedsføre bygda utad (*Borch og Førde 2010:16-17*). Som støtte til empirien om stedsutvikling har jeg valgt å se nærmere på samfunnsentreprenørskapsprosesser. Innledningsvis vil jeg forklare begrepet samfunnsentreprenør og så avslutte med en forklaring av samfunnsentreprenørskap.

Samfunnsentreprenører

Træna kryr av ideer, kreativitet og mennesker med stå-på-vilje. Ildsjeler med hjerte for stedet, og drivkraft for de mange ideene, kreativiteten og menneskene. En passende beskrivelse for disse menneskene er samfunnsentreprenører. I boken *Innovative bygdemiljø* (red. Borch og Førde 2010) forklares begrepet som personer som setter tanker i sving, leter fram ressurser, bidrar med alternative løsninger og forslår handlinger. Personer som er med å skaper infrastruktur, nettverk og arenaer som gjør at folk møtes og begynner å samarbeide. Samfunnsentreprenøren kan komme fra alle kanter av samfunnet, være næringsdrivende, ansatt i det offentlige, deltaker i frivillige organisasjoner eller en person som ikke har spesiell

organisatorisk forankring, men som bestemmer seg for å utnytte sine egne krefter og gjøre noe for å endre lokalsamfunnet (*Borch og Førde 2010:18*).

I denne betydningen finner vi flere samfunnsentreprenører på Træna. Lilly som gjenopptar *Selvær Handel*, utviklingssjefen som gjennom *Tenk Træna* skaper nye næringsveier og møtesteder, Zoe som starter tangbedrift, Veronika med Café Amora. Dette er alle prosjekter som bidrar til positive ringvirkninger for lokalsamfunnet. Disse personene bidrar altså på ulike vis, noen mer synlige enn andre, men felles er at de har sett, lagt til rette for og/eller skapt muligheter som har gitt tilbake til lokalsamfunnet. Samfunnsentreprenører er personer som utfører entreprenøriell aktivitet for å dekke samfunnsmessige behov eller oppnå samfunnsmessige mål. Med entreprenøriell aktivitet menes det når det identifiseres muligheter og disse utnyttes til å skape samfunnsmessige verdier (*Alsos 2010:28*). På samme måten som entreprenører i næringslivet bidrar til å skape økonomiske verdier, skaper samfunnsentreprenører samfunnsmessige verdier. De fokuserer på fellesgoder og skaper økonomiske, sosiale og/eller miljømessige verdier for samfunnet (*Haugh 2007 i Alsos 2010: 27*). Det være gjennom å etablere et nettverk for fiskere, holde liv i bygdas pub, skape arena for næringsutvikling, etablere turistforening osv.

Samfunnsentreprenører operer på ulike nivå, men felles er at de ofte er sentrale i sosiale nettverk og der oppfatter muligheter og evner å aktivere dette nettverket. Det er personer som bidrar med stor egeninnsats, evner å skape entusiasme og følelse av fellesskap, og gjerne har gode evner til å lede komplekse prosesser (*Borch og Førde 2010:18*). Shaw og Carter (2007) uttrykker dette som *sosialt entreprenørskap* (*Shaw og Carter 2007 i Borch og Førde 2010:18*). En annen samfunnsentreprenørskapsbetegnelse er *offentlig entreprenørskap*, med det menes aktører fra det offentlige rom, som bidrar til at gamle og nye ressurser kombineres for å utvikle helt nye tiltak som gir en fellesgevinst for kommune eller stat (*Morris og Jones 1999 m.fl. i Borch og Førde 2010:18*).

Zahra og medarbeidere (2009) kategoriserer sosiale entreprenører ut i fra hvordan de oppdager sosiale muligheter, hvor store ambisjoner de har til å påvirke sosiale system og hvordan de samler ressurser for å utnytte mulighetene. Den første kategorien kaller de for de *selvhjulpne*, disse operer i et begrenset omfang ut fra sine egne ressurser. Den andre

kategorien er de *sosiale konstruktørene* som skaper nye sosiale strukturer for å få fram nye produkter og tjenester, ofte i egne organisasjoner med frivillige ressurser. Til sist kommer den *sosiale ingeniøren*, som skaper nye arenaer og fundament for å operere innafor nye felleskapsområder, der det er sentralt å utvikle nye organisatoriske konstellasjoner som utfordrer det bestående (Borch og Førde 2010:18).

Ut fra betegnelsen sosiale entreprenører er det flere som faller inn under denne samlekategorien i denne oppgaven. Som jeg skal komme nærmere inn på i analysedelen av denne oppgaven har det blitt store ringvirkninger av det som startet som *utviklingsprosjekt Træna*. Kommunen ble finansiert av fylkeskommunen for dette prosjektet som blant annet førte til at det ble opprettet en stilling som utviklingssjef. I denne oppgavens kontekst ser jeg på den nye utviklingssjefen som en samfunnsentreprenør både innenfor offentlig entreprenørskap men også som en sosial entreprenør, hun har vært pådriver for flere etableringer og møtesteder blant annet for fiskere, turist/opplevelsesnæringer men også vært pådriver for fritidsaktiviteter, engasjering av barn og unge m.m..

Samfunnsentreprenørskap

I denne oppgaven er det i hovedsak tre samfunnsentreprenørers historier som vil trekkes frem,

Moa Bjørnson, utviklingssjef i Træna kommune – Tenk Træna, Air/Cir, Opplev Træna mm.

Lilly (Lill Kathrin Dahn) – Havfolkets hus (med Anita Overelv), Selvær Handel

Zoe Christiansen – *Tang og tare*

Felles for disse tre samfunnsentreprenørene, er den kulturelle bagasjen de bærer med seg. Som enten skal gjenvinnes, bevares eller nyskapes. Et annet fellestrekk for flere av disse prosessene har vært motstanden de har møtt, redselen for å miste et kulturelt fotfeste og

frykten for det fremmede. I flere av disse prosessene er det likevel snakk om kulturell reproduksjon, å bruke det eksisterende på nye måter. I stedet for å se på den kulturelle bagasjen som en begrensning for endring, argumenter *Innovative bygdemiljø* (2010) for at kulturell reproduksjon snarere må ses som et sentralt aspekt ved innovasjon (*Borch og Førde 2010:19*). Spesielt for denne oppgaven er at flere av de aktuelle samfunnsentreprenørene kommer utenfra. Å respektere etablerte praksiser og *tjenester*, og komme utenfra med nye ideer som utfordrer både etablerte *tjenester* og kulturelt opphav, er en problemstilling som flere av mine informanter trekker frem og som jeg vil komme nærmere inn på senere. Men som Borch og Førde (2010) trekker frem ligger det i kortene at samfunnsentreprenøren må ha sterke personlige og sosiale talenter (*Borch og Førde 2010:22*). Nyskappingsarbeidet er ofte tett koblet opp til de sosiale nettverkene til disse aktørene, og det er knytta til evne til å endre handlingsmønster og reorganisere nettverk (*Borch og Førde 2010:21*). Nye mennesker med nye ideer og nye satsningsområder berører samfunnets struktur. De nye satsningene innebærer nye former for arbeidspraksiser, med en ny type kunnskap og ikke minst nye måter å organisere næringsvirksomheter på. Disse endringene gripper inn i en rekke relasjoner og dynamikker i lokalsamfunnet og utfordrer etablerte strukturer og fortolkningsrammer. Det er derfor ikke overraskende at [...] nye praksiser [...] møter skepsis og motstand lokalt (*Førde 2010:159-160*). Jeg vil bruke samfunnsentreprenørskapsbegrepet for å se nærmere på hvordan muligheter har blitt oppdaget og skapt, og mottatt.

Nettverk

For å se nærmere på de nettverk og relasjoner som er og er blitt skapt, vil jeg til slutt kort nevne Aktør-nettverksteori. Her vil jeg bruke Bruno Latour, som nok er blant de mest kjente navnene innen vitenskapelig kunnskap. Han er ansvarlig for det som kan kalles "the second wave" innen sosial konstruktivismen (Alvesson og Sköldbberg 2009:31). John Law sier at ANT er en "uforenelig familie" av materiell semiotikk, sanseintrykk og metoder for analyse som behandler alt i den sosiale og naturlige verden som noe som har effekt på relasjoner i den verden de er i (*min oversettelse. Law 2009:141*). Med dette forstår jeg ANT som en teori som forteller om hvordan alt du ser, opplever, leser, hvem du snakker med og hvordan du forteller om – er med på å forme relasjonene og derav forstår jeg det videre slik at mine relasjoner til

Træna også former formidlingen i denne oppgaven. Law sier videre at det er bedre å snakke om materiell semiotikk enn aktør-nettverksteori, da det ikke finnes noe håndfast i ANT. Han mener at materiell semiotikk gir bedre forståelse for åpenheten, usikkerheten, revideringsmulighetene og forskjellighetene som ligger i slik type arbeid (*ibid.*:142).

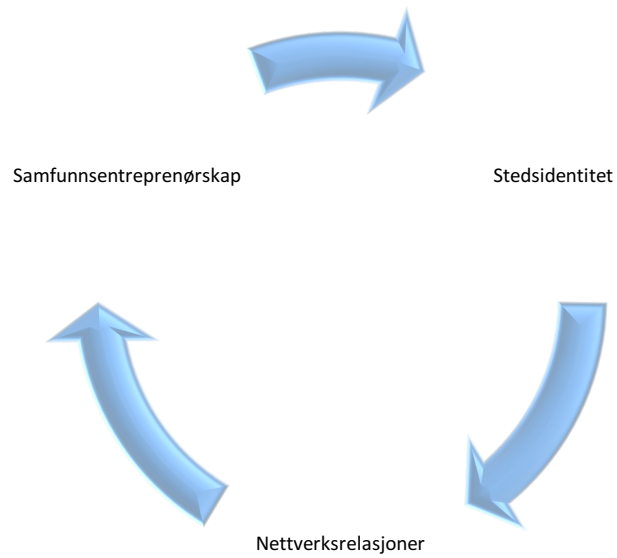
Law insisterer på at ANT ikke er en teori – da det ikke prøver å forklare hvorfor noe skjer, men prøver å si noe om hvordan ting henger/henger ikke sammen (*ibid.*). I tråd med dette vil jeg heller ikke bruke nettverksteorien til å forklare hvorfor noe skjer, men ANT vil være til støtte for å vise hvilke relasjoner som er blitt skapt, og hvordan de ble skapt og hvordan de blir opprettholdt.

ANT sikter på å følge relasjonen mellom aktørene; relasjoner som alltid er i en prosess av å oppløses eller gjenskapes (*Alvesson og Sköldbberg 2009:32*).

Gjennom Laws beskrivelse er ikke steder noe som bare er, de blir til gjennom kunnskapsbygging, politikk, mobilitet (*Law 2009:145*). Noe som er i tråd med stedsteoriene som jeg har brukt tidligere. ANT har vekt på det performative; hvordan fenomen er "enacted into being", som ser på hvordan "ordningen" i nettverket har fått sin plass (*ibid.*). Selv om det kanskje ville vært naturlig å skulle analysere Havfolket som nettverk, er de relasjonene som skal beskrives med utgangspunkt i *Tenk Træna*. Relasjonene vil derfor ikke forklares videre gjennom et stedsperspektiv, men vil se på hvem de er og hva de gjør, ANT vil altså brukes som en verktøykasse for å fortelle om relasjonene (*Law 2009: 142*).

Gjensidigheten

Som jeg nevnte tidligere ser jeg altså alle de tre teoretiske perspektivene som gjensidig avhengige. Man kan ikke si noe om samfunnsentreprenørskapsprosessen uten å si noe om stedsidentiteten eller hvilke nettverksrelasjoner som er. Mens samfunnsentreprenørskapsteorien forteller om hvordan mennesker eller grupper ser og/eller griper muligheter som gagnar lokalsamfunnet, forteller dette noe om hvilke relasjoner som ligger innad på stedet, som igjen sier noe om stedsidentiteten.

Materialet vil som nevnt bli delt inn i disse tre teoretiske perspektivene, men alle perspektivene vil brukes gjennomløpende i oppgaven da de er overlappende. Derfor vil også historiene som trekkes frem være noe overlappende i forhold til hvordan jeg presenterer dem.

3. Metode

” Eg ska på Træna”

Sommeren 2009 fikk jeg stadig spørsmålet om jeg skulle ”på” Træna. Impulsivt bestemte jeg meg for at ”eg ska på Træna”. Festivalen hadde allerede startet, jeg pakket sovepose og liggeunderlag, en jakke og en lue. Litt sminke. Og satte meg på bussen mot Stokkvågen hvor båten gikk fra. Jeg kjente noen som var på Træna fra før, en gutt riktig nok, og satset på å få overnatte i hans telt. Det ordnet seg slik også. I retrospectiv ser jeg helt klart at jeg så ikke det Træna som jeg ser i dag etter et lengre feltarbeid. Jeg bemerket meg ikke hvor unikt det ville være å få vokse opp der, ved havet. Jeg bemerket meg god festivalstemning. Jeg reflekterte ikke over hvilken dugnadsånd som må ligge bak for å få dette til - her. Men det gjør jeg nå. Her bor, her lever det folk. I og utenom festivalsesongen.

Når min omgangskrets snakket om Trænafestivalen, sa vi bare Træna, slik som de fleste hvor jeg bor. Også under mitt feltarbeid har jeg oppdaget at hvis jeg sa til mine venner og bekjente at ”eg ska TEL Træna” var det for dem en selvfølge at jeg skulle på festivalen og ikke til stedet Træna, øya Husøy. Og hvis jeg sa jeg skriver masteroppgave om Træna, var det en selvfølge at oppgaven omhandler festivalen. Derfor fikk jeg en pådriver for å finne ut mer om stedet Træna - hva mer er Træna enn en festival?

Materialet i denne oppgaven er basert på tre opphold på Træna i perioden april 2015 til november 2015 i totalt omtrent fem uker. Materialet er i hovedsak henter fra gjentatte samtaler med syv nøkkelpersoner. Samt materiale fra dokumentanalyse og deltakende observasjon. I dette kapitlet vil jeg vise til valg av sted og utforming av oppgave, metodiske refleksjoner, etiske-refleksjoner. Jeg vil starte med å gi en bakgrunn for valg av metodisk inntak, innsamlingsmetode og til slutt en refleksjon rundt etikk og utfordringer.

Innledningsprosess

Idemyldringen av masteroppgave startet allerede våren hvor jeg skrev bacheloroppgave. Jeg hadde søkt på masterstipend, og dette gjorde at jeg måtte formulere en side eller to om hva

jeg kunne tenkt meg å skrive masteroppgave om. Jeg skrev at jeg gjerne ville skrive om Helgeland, men inngangen i hva jeg skulle forske på var nok så vag og har endret seg mye i prosessen. Våren 2014 skrev jeg bacheloroppgave om Mo i Rana og ungdommers tilknytning til deres hjemsted. Å ha skrevet både bachelor og masteroppgave om regionen hvor jeg selv har vokst opp, er tilfeldig – men Helgeland har så mye fint landskap og kulturelle aspekter ved seg, som jeg følte et engasjement for å skrive frem. Som jeg utdypet i min bacheloroppgave oppfatter jeg spesielt ungdommer som negative til eget hjemsted. Dette gjorde meg nysgjerrig på betydningen av sted. Hvordan vi snakker om steder, hva legger vi i beskrivelsen av vårt hjemsted eller i møte med nye steder. Hva bidrar til stolthet over å komme fra et sted.

”Eg ska tel Træna”

I løpet av 2015 har jeg reist til Træna tre ganger på feltarbeid. Mitt første møte med Træna som masterstudent var i april, jeg skulle delta på workshop og hadde planlagt å være der i en natt eller to. Jeg hadde vært i kontakt med Moa Björnson, den nye utviklingssjefen i Træna kommune. Jeg tok bussen kl. 14 fra Mo i Rana, mitt hjemsted og ferga fra Stokkvågen, fem mil fra Mo. Det ordnet seg heldigvis, for jeg var ikke sikker på om jeg ville komme frem. Det var storm ute, og hurtigbåtene var innstilt og fergen hadde vært det tidligere på dagen. Jeg visste ikke hvor huset jeg skulle overnatte i var, hvem jeg skulle snakke med eller hvordan jeg skulle gå frem. Planen var at jeg skulle overnatte i huset til en tidligere professor av meg og at Moa skulle møte meg ved fergeleie. Men i det jeg sitter på fergen i åtte meters bølgehøyde og konsentrerer meg om å ikke kaste opp den sandwichen jeg hadde spist, ser en rødhåret dame på meg og sier ”ISELIN?”. Det viste seg å være Anita Overelv. Jeg satt meg ved siden av Anita som satt med en gipset fot oppå bordet. Jeg hadde riktignok lagt merke til denne damen tidligere, men visste ikke at det var festivalsjefen selv. Etter å ha snakket en stund ble det en endring i planene, jeg skulle overnatte hos henne. Jeg går tilbake til setet mitt, enda mer oppmerksom på sjøslagene, og sovner. Etter to timer nærmet vi oss Husøy. På grunn av sjøsprøyten var det ikke lov å være på dekk, men gjennom vinduene kunne man skimte de karakteristiske fjellene på Sanna.

Framme på Husøy drar Anita, jeg og en annen jente som skulle hjelpe til på visefestivalen, til Marit for å drikke vin og planlegge. Her blir jeg også kjent med Lilly og Mariann, og disse menneskene som jeg ble kjent med fem minutter inn i min reise på Træna , skal vise seg å bli mine viktigste kontakter og samtalepartnere.

Det som var planlagt som et todagers opphold ble til fire, jeg var værfast, et kjent fenomen for Trænværingene. Jeg fikk dermed anledning til å være med på visefestivalen som ble arrangert samme helg som workshopen. Jeg hadde forberedt noen intervjuer, men disse ble ikke gjennomført da de fleste var opptatt med workshopen eller visefestivalen. Jeg fikk likevel et enormt utbytte av turen. Jeg deltok på et møte mellom Innovasjon Norge, Kunnskapsparken Helgeland, Moa og lokale turisme-entreprenører. Ideene var store, mulighetene enorme. Under workshopen fikk jeg høre om fremtidsplaner og historie, og jeg fikk skapt meg ett nettverk som ble avgjørende for videre feltarbeid og ikke minst trivsel ute i havgapet. I løpet av mitt firedagers opphold fikk jeg opplevd mye. Jeg observerte enorm lojalitet, engasjement og kjærlighet. Jeg hadde møtt mennesker med en sånn iver at jeg dro fra øya med enorm optimisme og inspirasjon. Jeg dro også derfra med et jobbtillbud, til tross for å ha mumlet for workshopens deltagere en vag beskrivelse om hva oppgaven omhandler. Jeg var overveldet over hvor mange som engasjerte seg i utviklingsplanene og hvor mange baller som konstant er i luften i dette lille samfunnet. Jeg var bergtatt av både mennesker og landskap.

Så dro jeg igjen for et tre ukers opphold under sommeren 2015, for å utføre intervjuer, være med på forberedelser til Trænafestivalen og delta på festivalen. Fra forrige opphold hadde jeg lært at Træna har en slik stemning som det ofte er på spanske øyer "mañana, mañana", ting skjer- men det skjer når det skjer. Jeg var aktiv med å komme i kontakt med de jeg hadde møtt under workshopen og sosialiserte meg med dem. Slik fikk jeg også deltatt i festivalforberedelsene og kjenne litt mer på spenningen opp mot festivalen. Det var spennende å delta på en slik måte, få se hvilke utfordringer de møter ved å skape en festival så langt fra "normal" infrastruktur og å se hvordan de jobber sammen for å få det til.

Under festivaluken satt jeg mye på verandaen til Marit. Som Marit sa "her møt du folk". Og rett hadde hun. På mange måter kunne det virke som verandaen til Marit var et tradisjonsrikt ankerpunkt. Marit vinker fra verandaen, noen kommer opp – for Marit ber alltid på (kullsvart) kaffe, andre vinker gjenkjennende tilbake. På verandaen til Marit var det alltid mennesker i godt lag, trivelige som få. Her skulle jeg bli kjent med enda flere fantastiske mennesker og vertinnen selv.

Det siste feltarbeidet var i Oktober, dette for å se hvordan stemningen var på øya når det ikke er festival eller workshop, når det ikke er sommer og midnattssol. Men hverdag, sen høst og mørketid. I løpet av en uke utførte jeg oppfølgingsintervjuer, og dro ut til Selvær i håp om å snakke med et eldre par som kunne fortelle litt om hvordan det har vært å vokse opp her, og litt om Træna før og nå . Jeg var skeptisk om det lot seg gjennomføre, da jeg ikke hadde vært i kontakt med noen på forhånd. Men etter tips fra Lilly, satt jeg meg i kaffekroken på Selvær Handel og det var ikke mange minuttene etter åpningstid at jeg var invitert på kaffe hjemme hos Jørgine og Kjell.

Innsamlingsprosess

I forberedelsene til feltarbeidet hadde jeg planlagt å snakke med ulike personer som var engasjert i festivalen, utviklingssjefen i kommunen, rådmannen, leder av fiskerimottaket Modolv Sjøset og kanskje noen bosatte i kommunen. Den eneste jeg hadde tatt kontakt med på forhånd var som nevnt utviklingssjefen Moa Björnson og hadde videre planlagt at jeg skulle gjøre avtaler for neste runde med feltarbeid. I stor grad brukte jeg snøball metoden, snakket med mennesker jeg møtte om hva jeg gjorde – noe jeg stadig ble spurt om, og fikk anbefalinger om hvem jeg burde snakke med og hva som da måtte være med av historier. Etter hvert måtte jeg virkelig sette meg ned å tenke hva jeg egentlig ville vite, for alle jeg møtte engasjerte seg veldig og jeg fikk så mye informasjon og anbefalinger på mennesker jeg burde snakke med – at jeg måtte sette en stopper. Det var overveldende og vanskelig å vite hvilken ende jeg skulle starte i. For alt var interessant, mye var verdt å fortelle. Enda mer spennende skulle det bli når jeg satte meg ned med båndopptaker med ivrige mennesker. I alt har jeg omtrent ti intervjuer med båndopptaker, men sikkert 20 mer uformelle feltsamtaler.

Intervjuene som er i kvalitativ form har vært relativt åpne, slik at intervjuet ble en samtale, hvor informantene fikk mulighet til å trekke frem det de ønsket. Jeg hadde alltid med meg ferdige intervjumaler, men det var sjeldent jeg så på den eller tok den opp av sekken i det hele tatt. Ofte kom vi inn på temaer jeg var interesserte i. Selv om forskingsarbeid krever god planlegging og systematikk, forklarer Kramvig og Førde (2013) at det også krever en sensibilitet rundt det vi ønsker å forstå. De sier det er i koblingen av systematikk og sensibilitet at vi som forskere kan improvisere; vi trenger både innblikk og overblikk for å forstå hva som kan finne sted (*Kramvig og Førde 2013:64*). Det følte noen ganger inntrengende å skulle ta opp en blokk for å skrive på, ark med intervjumaler og en båndopptaker på bordet – inne i stuen med kaffekopp på bordet. Noen ganger fløt ofte samtalen over fra hilsning til interessante tema – ”skal jeg stoppe henne og si at jeg må slå på båndopptakeren? Nei, dette husker jeg”. Etter samtalene satt jeg meg ofte å skrev tankekart over hva vi snakket om og siterte gode utsagn om tema.

Informantene som spesielt vil trekkes frem i denne oppgaven er:

- Moa Björnson, utviklingssjef i Træna kommune
- Mariann Droksås, entreprenør og pådriver for hurtigbåtaksjonen ”nok er nok”
- Thore Hopperstad, Rådmann i Træna kommune
- Lill Kathrin Dahn (Lilly Love), ildsjel og butikkleder Selvær Handel
- Marit Bertheussen, entreprenør, ildsjel og museumsmedarbeider
- Sonja Langskjær, ung tilbakeflytter og medarbeider i kommunen – turistinformasjonen.
- ”Lars fra Lindesnes”, dykker, entreprenør
- Anita Overelv, tidligere festivalsjef

Dette er mennesker som kan si noe om historien til Træna, men også framtidsutsikter. I denne miksen av politikere, næringslivsledere, lokale ildsjeler og unge voksne i etableringsfasen har alle sine forståelser av hvilke muligheter som er til stede for å utvikle stedet i ønsket retning, og hvilke av mulighetene som representerer en ønsket retning (*Røe*

og Vestby 2013:51). I 2014, da jeg starter min research om Træna står samfunnets hjørnesteinsbedrift i fare. Senere samme høst blir hurtigbåten *fjordprinsessen* byttet ut med en som ikke tåler mer enn 2.5 meters bølgehøyde – dette får konsekvenser. Januar 2015, tiltrer Moa Björnson i den nyopprettede stillingen som utviklingsjef, prosjekt Tenk Træna startes, av dette kommer Artist in Residence, Tangbedrift, fiskerforeningen Træna Fisker As, turismenæringsforeningen Opplev træna. Prosessene fikk jeg delta i, observere og høre og lese om.

Møtet med engasjerte mennesker, fortellingene om utfordringer og konsekvenser, avisoppslag om krisetider, deltakelse på møter og workshops. Gjennom toårs observasjoner av Træna har jeg mye på hjertet, og i en lang stund fikk jeg bare sagt ”det skjer så mye på Træna”, når jeg skulle forklare Træna. For jeg visste virkelig ikke hvor jeg skulle starte, hvilken ende jeg skulle starte i for å fordele materialet.

”Å være engasjert gjør deg mer mottakelig for informasjon”

(Berit Kristoffersen i ”Ekko” NRK 02-2016).

I dette feltarbeidet, har intervjuene – eller samtalene som regel blitt utført fritt i en avslappet setting, over en kopp kaffe, en øl, et måltid og mens vi malte dekk. Mens noen intervjuer, som intervjuet med Rådmannen og mitt første intervju med Moa, var mer formelle. Som nevnt har mine innsamlingsmetoder vært mangfoldige.

”Enkelt sagt innebærer feltarbeid at forskere oppholder seg blant de folk de vil studere i deres naturlige omgivelser. En prøver å observere direkte den samhandling som finner sted mellom folk, og en prøver selv å delta i så mye av denne samhandlingen som overhodet mulig”

Wadel (1991) i Aase og Fossåskaret 2007: 61

Mye av datamaterialet har i tråd med slik Wadel forklarer, blitt samlet gjennom observasjon, noe dokumentanalyse og mye deltakende observasjon. Marit sa ”du kan ikke bo på øya uten å være engasjert”, jeg tror heller ikke en kan være på Træna i et lengre opphold uten å bli

engasjert. Gjennom å sitte på verandaen til Marit, male dekk med Lilly, selge øl i øyas kuleste bar under festivalen, delta på workshop, være på turismeforenings-møter, hjelpe til med å arrangere ungdomskveld, delta på artist in residence-workshops, møtt folk, vært med folk, har jeg fått et innsyn i utfordringene og gledene av å bo langt te' havs. Som Aase og Fossåskaret (2007) skriver så sammenligner den kvalitative forskeren, men viktigere hun ser på samhandlingen mellom personer og analyserer roller, relasjoner og kommunikasjonen. Sammenligningen har som formål å få dypere innsikt " å komme under huden på", det som studeres (Aase og Fossåskaret 2007: 13-14).

I etterkant av hvert opphold på Træna satt jeg stadig å revurderte oppgaven, jeg hadde alltid med meg materiale til en seks-syv forskjellige masteroppgaver. Innsamlingen har vært noe mer spontan og ustrukturert enn jeg hadde forutsett. Jeg har fått vært med på så mye, møtt så mange og sett så mye. Det har gjort at jeg har fått opplevd hva de gjør, og ikke hva de sier at det gjør.

Jeg ville oppleve hverdagen, og det betydde noen ganger å ta av seg forskerbrillene, og heller sitte i solveggen med en øl å snakke om løst og fast. Og å bli med på det som skjer – det være møte, workshop eller middagsselskap. Videre forteller Aase og Fossåskaret (2007) at for at forskeren skal kunne samhandle med andre, kreves det at hun etablerer en relasjon til den hun vil studere. En vellykket deltakende observasjon er for det første betinget av at forskeren lykkes i å etablere relasjoner til informantene, og for det andre at hun har et reflektert forhold til den statusen hun blir tildelt og til sin egen rolleutforming. En rolle dreier seg om den faktiske atferden en person velger ut fra sin status. Hvor status igjen skal forstås som de kulturelle rolleforventningene til deg. Hvor deltakende observasjon innebærer at forskeren går inn i en status som er relevant i det sosiale systemet som skal studeres (Aase og Fossåskaret 2007:61-62). Noen ganger betydde det å være naboen, drikke kaffe i hagen å diskutere løs og fast.

"Å forstå komplekse stedlige prosesser innebærer at en rekke ulike fagområder berøres samtidig, og dette krever mange og tverrfaglige tilnærminger".

Berg, Dale, Førde, Kramvig 2012:09.

Styrken i dette er at jeg fikk tid til å diskutere og reflektere – men svakheten var å alltid sitte med datamateriale til en helt ny masteroppgave for hver gang jeg var på Træna. Etter hvert som materialet har fått ”synke inn”, ser jeg at har fått sett de fire innfallsvinklene for sted som Keith Halfacrees presenterer i sin modell for rural sosiologiske studier. Jeg har observert, lest og snakket med nok folk til å kunne gi en besvarelse på hva som er Trænas materialet, hverdagsliv, meningsproduksjon og overlokale diskurs. Jeg har observert og lest nok om utviklingsprosjektet til å kunne gi en oversiktlig presentasjon av samfunnsentreprenørskapsprosessene og mobiliseringsprosessene som har funnet sted.

Refleksjoner

Å forske på sted innebærer også å produsere kunnskap om et sted, hvilken informasjon som trekkes frem og hvordan den ble samlet, er en del av prosessen om å skape kunnskap (Berg, Dale, Førde, Kramvig 2012:10). Hvem jeg har snakket med, i hvordan setting informasjonen ble hentet inn og hvordan jeg velger å fortelle den, er med på å skape en fremstilling av Træna.

” Når en utfører stedsanalyser bidrar en til ulike former for kunnskap om stedet. Denne kunnskapen er igjen med på å konstruere stedet; den påvirker hvordan det erfares og fortolkes” (ibid.).

Det bildet vi tegner av steder, komplekst og sammensatt som det er, er ikke statisk. Steder skapes og gjenskapes gjennom sosial aktivitet og praksis (Røe og Vestby 2013:50). Det har derfor vært viktig for meg å være med på det som skjer. Dette støttes også av Berg, Dale, Førde og Kramvig, de sier at vi må se våre metoder som performative og at vi må rette blikket mot metodens produktivitet, mot det de skaper (Berg, Dale, Førde, Kramvig 2012:10).

Min framgangsmåte har på flere måter skapt vennskap. Jeg har vært gjesten, jeg har vært deltakeren, jeg har hjulpet til, vi har drukket vin, vi har drukket kaffe, spist middag og ledd. Vi har pratet dypt, og vi har diskutert. Vi har kommet i dybden på temaer, jeg har fått innblikk i hva som berører, hva som skjer. Det som har vært utfordrende i dette arbeidet har vært å distansere seg. Det har vært utfordrende å holde igjen adjektivene, når jeg har så lyst å repetere hvor vakkert det er og hvor fine mennesker jeg har kommet i kontakt med. Dette har også skapt et "problem" for meg som forsker – det har vært så overraskende mye data å hente i mine møter med Træna – at jeg har hatt vanskeligheter med å konkretisere problemstillingen. Hvilke faktorer skulle være i fokus, hvilken fortelling var viktigst.

Å forske i et samfunn så lite som Træna gjør både meg og informantene veldig synlige. En overveielse i prosessen har gjort at jeg har valgt å ikke anonymisere, i et så tett samfunn og den type forskning som jeg har utført blir det nærmest uunngåelig å skulle anonymisere. Alle kjenner alle, på godt og på vondt, og jeg kjenner dem. Noen temaer som kunne vært relevant for oppgaven har jeg av diskresjon valgt å ikke skrive om.

"Jo mindre stedet er, desto større er sannsynligheten for at involverte aktører har en felles forhistorie og at motsetninger kan være forankret i ulikheter i den sosiale strukturen på stedet, også historisk. Forskningsetiske hensyn tilsier at man må ha en bevissthet rundt slike problemstillinger".

Røe og Vestby 2013:57.

En lignende situasjon oppsto også i det noen intervjuer ikke lot seg gjennomføre, grunnet det jeg må forstå som et sårbart tema for vedkommende. Jeg har selvfølgelig fått godkjenning hos alle om å bruke fullt navn, og med en avtale om godkjenning hvis sårbare tema skulle skrives frem. I forkant av feltarbeidet fikk jeg godkjenning av NSD for mitt forskningsarbeid til masteroppgaven.

Her skal æ leve, her skal æ bo

Analysen vil som nevnt bli todelt, hvor sitatet ovenfor vil bli delt i fortellingene *Her skal æ leve* og *Her skal æ bo*. Første del vil altså handle om å leve på Træna, her vil jeg innledningsvis fortelle om samfunnet på Træna, hva ulike aktører opplever som bra med å leve så tett og hva som er vanskelig. I denne historien er det museumsleder Marit Bertheussen og Selvær Handels butikksjef Lilly Love som forteller om hvorfor de bor på Træna med historier om det gode liv og om tryggheten av å bo langt te' havs. Videre vil jeg vise til hvordan konflikter som oppstår, gjerne tar større plass i et samfunn på størrelse med Træna og når uenigheter i hverdagslivet dras videre i andre sammenhenger står det ofte i veien for progresjon. Videre vil jeg ta for meg stedsidentitet og hvilke identitetsforhandlinger som ligger til grunn, her vil diskusjonen om Havfolk eller Trænværing bli tatt opp.

Neste kapittel starter med en innledning om møtet med en krise for øysamfunnet. Hjørnesteinsbedriften står i fare for nedleggelse, som betyr at en fjerdedel av befolkningens arbeidsplasser står i fare og trusselen om fraflytting er reell. Gjennom utviklingsprosjekt Tenk Træna satses det på langsiktig stedsutvikling hvor nye næringsetableringer står i hovedfokus. Som nevnt vil dette analysekapitlet deles i tre teoretiske tilnærminger, stedsidentitet, samfunnsentreprenørskap og nettverk. Her skal æ bo, vil i hovedsak gjøre en gjennomgang av de prosjekter som har kommet ut av utviklingsprosjektet, men vil bli delt inn i tre historier; *Havet e mordi*, som omhandler stedsidentitet, *Ja til alt*, hvor jeg forteller om samfunnsentreprenørskapsprosesser og til slutt *Tenke og gjøre sammen*, som viser til nettverksrelasjoner og plattformer for nettverksbygging, som er blitt skapt gjennom *Tenk Træna*. Underkapitlet om stedsidentitet vil starte med historien om nok en krise for samfunnet, hvor jeg vil fortelle om Trænasamfunnets møte med egen sårbarhet. Så vil jeg fortsette stedsidentitetskapitlet og resterende underkapitler, ved å ta for meg de prosjektene som har dekt samfunnsmessige behov og de som har skapt nye samfunnsmessige verdier. Hvor jeg også vil se på hvilke utfordringer som har oppstått og skapt brytninger. Gjennom *Tenk Træna* møtes innbyggerne i nye relasjoner og nye prosjekter blir satt i gang, avslutningsvis vil derfor nettverk og plattformer for relasjonsbygging blir oppsummert.

4. Her skal æ leve

Identitet

”Her skal æ leve, her skal æ bo”, sa en av mine informanter når vi snakket om utfordringer og framtidsutsikter. Marit som jeg hadde mange gode samtaler med forteller med engasjement og kjærlighet om sitt hjemsted. Selv er hun ikke fra Træna, men flyttet hit i voksen alder fra Oslo, sammen med sin sønn. Hun jobber i dag som avdelingsleder for Træna museum, en jobb som innebærer mer enn å guide turister. Marit er en aktiv del av samfunnet, hvor hun aktiverer barn gjennom muséet, er vert for residentene i AiR, leder for ”Lønsjfest på tunet” – ett formiddagstilbud under Trænafestivalen, initiativtaker for Opplev Træna, m.m.. Marit er med på mye, og er synlig i Trænasamfunnet. Men Marit er langt fra den eneste ildsjelen, gjennom å leve i et værhardt øysamfunn og en festival som trenger stor hjelp av samfunnet er det blitt slik på Træna, at de aller fleste er en del av det som skjer. Dugnadsånden og det gode naboskapet er for meg som besøkende slående, mangler man en båt, en fiskestang, eller noen som kan sløye fisken så ordner det seg. Mangler man en trappestige, noen som kan lage rekvisitter eller noen som kan hente artisten ved fergeleie så ordner det seg. Alle stiller opp og jobber sammen, slik har det nok alltid vært, for et lite samfunn langt te´ havs må ta vare på hverandre og samfunnet.

Kom inn, her bor det folk

For meg ble Marit og hennes hjem en trygg havn under mine opphold på Træna. En god samtalepartner, veileder og vert. Sistnevnte er nok også noe som flere forbinder Marit med. Ved dørklokken hjemme hos Marit står det ”kom inn, her bor det folk”. For mange er Marits veranda blitt et tradisjonsrikt ankerpunkt under Trænafestivalen. Der holdes vorspiel, nachspiel, formiddagskaffe og middagskalaser. Et møtepunkt for mange, for Marit inviterer alltid opp kjente og ukjente til sin veranda. En som jeg ble kjent med på verandaen til Marit, som bare gikk forbi men ble invitert opp på kaffe forteller nærmest sjokkert om gjestfriheten og kontrastene mellom Oslo og Træna. Om hvordan man her får venner for livet, nettopp fordi menneskene her er så direkte. Om hvordan slik oppførsel sørpå, ikke er innenfor hverdagslivets normer. Da har du krysset en grense. Her er alle så gjestfrie og åpne, og det er

ingen redsel for å møte nye mennesker. Han sier det nesten har vært skremmende hvor åpent det har vært. Hvordan de gikk langs gaten, og så bare *"hei hei vil du komme inn på kaffe? også sitter vi å drikke kaffe og øl for tredje dagen på samme veranda"*.

Fredrik forteller om det som jeg også opplever, en gjestfrihet og direkte tilnærming jeg ikke er vant til. Gjennom den gjestfriheten jeg ble møtt med fikk jeg en smakebit av det gode liv på Træna, den åpenheten og tryggheten som et lite samfunn kan by på. En kveld hvor jeg, Marit, Lilly og Mari-Ann sitter på verandaen til Marit, snakker de om tryggheten med å bo på Træna og kontrastene til storbyene. Marit fortalte at det ikke alltid har vært like greit å bo her, da hun flyttet hit tok det litt tid før hun slappet helt av. Hun hadde flyttet fra Oslo og var ikke vant med å snakke med naboer, la sønnen hennes vandre ut alene eller at uenigheter tar plass. Hun forteller lattermildt om en gang da hennes sønn var ute å lekte og da hun ikke hadde sett han på en time ringte hun rundt til alle på øya panisk for å høre hvor han var og hvem han var sammen med. Nå har hun lært at her tar alle vare på hverandre og at Alfred har like god kontroll som henne. Hun forteller om kontrastene mellom Oslo og Træna, og hvor glad hun er for å aldri må oppleve stengte dører igjen, for her er dørene åpne – bokstavelig talt. Tryggheten av å kunne si til sønnen at hvis det skjer noe, og hun selv ikke er hjemme, så er det bare å gå til Malin på blomsterbutikken eller til Mari-Ann og Alf eller til Lilly, egentlig hvem som helst.

Marits historie forteller om det som Munkejord (2011) beskriver som det levde hverdagslivet og lokal meningsproduksjon. Marits stedsfortelling forteller om tryggheten i nærheten mellom menneskene, den viser hvordan sosiale relasjoner forsterker og griper inn i stedsopplevelsen. Marit forteller om hvordan hun bare banker på døren til Mari-Ann og Alf, for å spørre om Alfred kan låne nettbrettet, om de har en kopp mel eller rett og slett for å fortelle om den dårlige dagen hun har hatt. Relasjonene på Træna er sterke, et resultat av å bo tett og iboende overlevelsesinstinkt om å ta vare på hverandre på øya langt te' havs. Mens jeg som besøkende føler meg overveldet av samholdet og historiene og inntrykkende om det gode livet, sniker stadig historier om konflikter og uenigheter seg inn når jeg kommer nærmere informantene og samfunnet. Å bo på Træna krever personligheter som tåler å føle vær, vind og tidvis isolasjon, men også en personlighet som tåler mennesker og uenigheter i tette og nære møter.

”Av og til er det litt for lite”

Tar du i mot de hendene som blir strekt ut til deg, så får du et fellesskap oppsummerer damene. For alle er i samme båt, på godt og vondt. Noe som også gjør konflikter vanskeligere enn de ville vært i en storby. Har du en uenighet i en storby kan du filtrere dette mennesket bort fra din hverdag, mens på Træna må du nok møte dette mennesket daglig. Konflikter og uenigheter i styret i festivalen har skapt ringvirkninger innad i samfunnet. Denne konflikten vil jeg av hensyn til de involverte ikke gå inn i i denne oppgaven, men den negative stemningen i festivalstyret har satt sine spor samfunnet, forteller flere av mine informanter. Disse uenighetene og andre personkonflikter dras ofte med videre i andre saker, noe utviklingssjefen forteller kommer i veien for progresjon.

Av og til opplever utviklingssjefen Træna som for lite, at det er for få til å dra i gang noe og at personkonflikter, ”han sa at hun sa” – tar for stor plass. En utfordring med å jobbe på et lite sted er å balansere næringsutvikling og konfliktløsning, og at det derfor ofte går ganske tregt forteller Moa. Det er både positivt og negativt at små steder gir kortere byråkratiske ledd, det positive er at det er kort bane fra idé til oppstart, det negative er når noen overser de byråkratiske leddene og tar saken i egne hender grunnet konflikter. Blant annet var det planlagt å lage ”hotell” i to av de prisvinnende arkitekttegnede boligene på Fløholmen, men dette ble stoppet da skoleinspektøren hadde lovet bort leilighetene til noen nye lærere uten at dette hadde blitt kommunisert til kommunen som eier disse boligene, grunnet en intern konflikt.

I de byråkratiske leddene forteller Moa om en uenighet som grunner i en diskusjon om hva som må gjøres nå og hva som kan gjøres i morgen. En utfordring som ikke bare ligger i diskusjonen om en nettside (som jeg skal komme tilbake til), men som utviklingssjefen trekker frem som en utfordring i flere saker som berører langsiktig utvikling. Mens utviklingssjefen mener at de små prosjektene må skje parallelt med de store, med en fellesagenda mot det endelige målet, er halvgode midlertidige løsninger noe hun stadig føler hun må arbeide mot. Moa forteller at hun hadde en forventning om å måtte bruke lang tid på å bli akseptert i samfunnet, slik ble det ikke – men prosessene til hvordan ting skal gjøres og hvem som skal gjøre det er derimot noe som tar lengre tid. Dette er ikke overraskende da små samfunn, slik

som Træna, ofte har sine etablerte praksiser og strukturer. I festival og fiskerikommunen er det ofte de samme navnene som går igjen i utviklingsprosjekter og innovativeprosesser. Nye mennesker med nye ideer og nye satsningsområder utfordrer de etablerte rammene, så skepsisen og den drøyde tidsdimensjonen til prosessene er ikke uvanlig.

Identitetsmarkøren Havfolk

Når du ankommer Husøy kai for å delta på festivalen, står det på stor gul vimpel som med rød skrift leser "Velkommen til Havfolket". Rundt omkring på øya, er også flaggstenger og husvegger dekorert med de store gule vimplene. For besøkende gir dette en følelse av å tre inn i et samfunn som inviterer deg inn. Selv om det er tydelig at Havfolket er et fellesskap og en stolthet, ligger det mye historie i identitetsmarkøren. Som jeg refererte til i innledningen ble betegnelsen Havfolket skapt som et performativt begrep for Trænafestivalen, gjennom historien om Havfolket. I denne delen vil jeg gå nærmere inn på hva som ligger i begrepet og hvordan det har blitt mottatt.

Betegnelsen stammer opprinnelig fra en triologi kalt "Nattekrigeren" av Olav Havnes, hvor han beskriver mennesker som er bosatt langs kysten som Havfolk. Betegnelsen er videreført som et performativt begrep for å selge festivalen i regi av festivalgründer Erlend Mogård-Larsen. Da Havfolket ble skapt tenkte nok neppe Erlend Mogård-Larsen at begrepet skulle spre seg i den grad det har gjort. For Træna representerer betegnelsen uendelig mye og er på flere måter en betegnelse uten geografiske grenser. Identitetsplattformen rommer både stedet selv og de bosatte, men også de artister, frivillige og besøkende som ønsker å bli en del av betegnelsen. Etableringen av identitetsplattformen har forsterket Trænafestivalen som et sted. Gjennom Agnews perspektiv *locale* kan en forstå det slik at Havfolket i stor grad har skapt stedet Trænafestivalen, gjennom sosial praksis. Havfolket som presenterer både de beboende, besøkende, artistene, skaper og gjenskaper stedet hvert år, blant annet gjennom aktiv bruk av identitetsmarkøren. Verdien som havfolket står for er det lokale først og fremst. Denne felles identiteten skaper et eget nettverk basert på aktørenes stedsfølelse, men kan også gi en sterkere stedsopplevelse for de besøkende. Havfolket reflekterer i stor grad det festivalen prøver å selge; nemlig stedet selv. Selv om ANT ikke skulle brukes til å beskrive festivalnettverket, viser Latours aktør- nettverksteori hvordan festivalen som

nettverk består av flere aktører; fiskebruket, som festivalen ikke hadde overlevd uten; Kommunen, med sin bistand; Fjellformasjonen, som det karakteristiske som selger stedet; musikerne, som gjør festivalen; Havfolket og stedet, som skaper en opplevelse. Alle disse med mer, er aktører som gjør festivalen som nettverk mulig. Og som på flere måter er gjensidig avhengige av hverandre. Ikke bare er stedet Træna avhengig av festivalen og fiskebruket, men også identiteten til menneskene er avhengige av at stedet opprettholdes attraktivt.

Både rådmannen og utviklingssjefen trekker frem at Havfolket er et fint sammensatt ord som gjør det lett å identifisere seg med det. Havfolket er som begrepets far Erlend Mogård Larsen beskrev det; en "feeling". Å ha en tilknytting til stedet, en subjektiv følelse for stedet. Festivaldeltakere og andre besøkende vil gjerne være en del av identiteten, og blir det gjennom definisjonen av å ha denne feelingen. Havfolk handler om en feeling for stedet, men feelingen kommer ikke av seg selv. Betegnelsen har falt i god smak hos de fleste trænværingene, det har blitt videreført til blant annet koret som nå kaller seg Havkoret. En av mine informanter uttrykker omfavnelsen av betegnelsen slik ;"Vi har alltid vært et folk av havet, men så fikk vi så fint navn på det".

Betegnelsen ser ut til å skape stolthet over å komme fra et lite øysamfunn, og er en kontrast til tidligere nedsettende oppfatninger om øyværingene. Sonja og Ragnhild, to yngre Trænværingene understreker at betegnelsen ikke har skapt forskjell i stolthet "innad" i Træna, for de har alltid vært stolte, men at Havfolket forteller om et fellesskap om stolthet som uttrykkes "utad".

Vi tenkte bare at vi var som alle andre på Helgeland. Vi er ikke noe mer Havfolk enn de andre, men så festet det seg. Da fikk vi jo noe vi ble kjent for. Vi hadde ikke så veldig mye identitet før tror jeg ikke, men med festivalen og Havfolket ble det mer definitivt. Det var liksom mer karakteristisk. Da ble vi satt på kartet. Det har skapt et fellesskap, noen føler nok at vi er mer Havfolk, enn andre nå, men også fordi vi er lengst ute og vi har fått navnet. Alle andre har like mye hav, men vi er så langt ute som en kan komme. Det var nok ikke noe vi tenkte på før, men når folk begynte å omtale oss om det, ble vi anerkjent, eksotisk og ekstremt.

-Sonja Langskjær

Som Sonja forteller viser begrepet til det eksotiske, og ekstreme. Selv om Trænværingene har vært klar over deres unike lokasjon og vakre omgivelser, gir Havfolket som identitetsmarkør en bevisstgjøring rundt det eksotiske. For Trænværingene betyr dette et fellesskap om stolthet, for besøkende et ønske om å bli en del av fellesskapet. Selv opplevde jeg å møte mennesker som spurte hva og hvem havfolket var, en blir tiltrukket og nysgjerrig.

Sonja forteller videre om ungdomsskoletiden og møtet med andre ungdommer fra andre steder, som ofte så på henne som "bondefolk" og lurte på om hun hadde strøm eller internett hjemme. Dette gjorde henne forlegen og nærmest fornærmet, mens hun nå i en voksen alder sier hun er stolt av å komme fra ytterst i havgapet og at hun er stolt av å kunne kalle seg for Havfolk – for det er det ikke så mange som kan.

Jeg snakket med innbyggere, både nyinnflyttede og mennesker som var oppvokst her, om hva de legger i begrepet og hvem som kan identifisere seg med det. Alle jeg snakket med kalte seg Havfolk – til en grad. Selv Sonja som sier hun er stolt over å kunne kalle seg Havfolk, understreker at hun først og fremst er Trænværing. Mens flere, slik som Sonja, kunne kalle seg Trænværing og Havfolk, var det interessante at jeg ikke fant tilflyttede som kalte seg Trænværing. I mitt feltarbeid ser det ut til å være en identitetsforhandling, både knyttet opp mot identiteten til stedet men også til menneskenes identitet med stedet.

Med de nye prosjektene som skal omtales i neste kapittel, blir spørsmålet om hva Træna skal være stadig utfordret, og derfor kommer også spørsmålene om hvem "jeg" er og ønsker å være (*Dale og Berg 2013:26*). Identitetsbegrepene er stadig i forhandling, bakgrunnen i hva som gjør en Trænværing og hva som gjør et Havfolk i henhold til deres oppfatninger er det som vil diskuteres i neste avsnitt.

Identitetsforhandlinger

I oppstarten av feltarbeidet ønsket jeg å finne ut hvem Havfolket var. I det jeg går rundt som forsker i dette lille øysamfunnet og spør om hva som gjør en Trænværing og hva som skiller Havfolket fra Trænværing, oppdager jeg at det for enkelte virker som et irritasjonsmoment.

For noen begrepet Havfolket, for andre ekskluderingen fra "den beskyttede" identiteten Trænværing. Trænværingen er født inn i Træna, har generasjoner av trænværinger å vise til og bor helst i Træna. Her kan en igjen skille mellom Selvæværing (også kjent som fjæring) og Husøyværing (i hovedsak kjent som Trænværing).

Ordføreren i Træna viser meg en tekst av Thorolf Holmboe, som han sier han har sitert mang en gang til beøkende og i møte med andre når han skal fortelle om Træna. Teksten heter Nord i Træna, og et utgitt i 1931 av forfatterforeningens julehefte. Det er en reiseskildring som forteller litt mer inngående om Trænas historie:

Før i tiden lå Træna som en avsondret Øverden 4 mil ut i havet, mystisk, eventyrlig, uten annen forbindelse med utverden enn den som Trænværingene selv knyttet med handelsstedet i leden inne ved fastlandet.

Der solgte de sin fisk, for varer eller kontanter. Helt opp i 1880-årene [var det] dampskipforbindelse kun en gang hver 14. Dag, og det til g med bare om sommeren. Nå anløpes Træna hver uke hele året igjennem.

Inne på handelsstedet "Husby" på "Tomma" så jeg for første gang i slutningen av 80 årene Trænværingene, de hadde hvite tørkler på hodet og svære sjaler over den fotsie stakk og gikk med blå og røde nistebommer i nevene.

[...]

Vi går en tur opp i det høye tårn. Herfra spenner blikket over fastlandet helt fra "Landegode" i nord til "Torghatten" i syd, en distanse som fra OSLO til KRISTIANSAND! Først lange ute på morgensiden går jeg til køys. Slik en vidunderlig natt kan man ikke legge seg til å sove. Sinner er for fuldt av nye inntrykk, overveldet som man er av den merkelig naturmystikk å dette ødslige sted. Den grå fattigslige holme her ute på det store, frie hav tar farve av solen. Ufattelige skjønne prakt og synes mig så vakker som et eventyr. Bortover skjærne sitter rad og rekker av sjøfuglene, skarv, måse, ærfugl og teist og tar sig en liten blund, mens et ruggende brus av brenningen suser gjennom den lyse stille natt.

Slike stedsfortellinger gir et innblikk i hva slags historie som ligger i stedsidentiteten. Hvilken karakter og særpreg en trekker med seg, hvilke materialistiske og emosjonelle elementer av stedet som spiller inn i stedsopplevelsen. Dette er i tråd med Agnews begreper om *identity of* og *identitet with*, hvor også hans begrep om *sense of place* altså stedsfølelsen, gjenspeiler seg i reiseskildringen. Holmboe var jo riktig nok bare en turist, men skildringene av Trænas materialitet og levde hverdagsliv gir en forståelse av hvilke skildringer en kan gjøre av en Trænværing - eller et folk av havet som de jo alltid har vært, som Helmer Langskjær sa.

For de fleste jeg snakket med var Havfolk og Trænværing de samme når man snakker om Havfolket som identitetsmarkør for bosatte på Træna. For de aller fleste var det en fin betegnelse som de ikke har noe i mot å bli anerkjent som. Det var derimot opptil flere som skilte mellom Trænværing og Havfolk, hvor de karakteriserte de som jobber med festivalen som Havfolk og de som er født og oppvokst på Træna som Trænværing. Siden det var festivalen som tok begrepet i bruk, oppfatter jeg også fra flere av mine informanter at dette var et begrep som tilhørte festivalen, selv om de gjerne kalte seg for Havfolk. I en samtale med rådmannen uttrykker han seg slik; *"Havfolket som identitetsbegrep er nok ikke viktig for hver enkelt innbygger, de er nok trygge på sin identitet uavhengig. De er stolte Trænværing uavhengig av Havfolket og uavhengig av festivalen. Men at det er med på å skape en identitet utover Træna er nok den viktigste siden i det"*.

Havfolket som identitetsmarkør har definitivt vært med på å skape relasjoner utover Træna, og er en identitetsmarkør som alle får innpass i. Begrepet har vært vellykket i promotering av festivalen og stedet, og ser ut til å ha blitt en betegnelse om felleskap og stolthet. Både *Identity of* og *identity with* ser ut til å komme positivt ut av det "performative". Å bevare lokalhistorie og være klar over sine røtter, forsterker både stedets identitet og stedsidentiteten. For meg ser det også ut til at Havfolket er blitt en identitetsmarkør for innflyttere av Træna. Havfolket ser ut til å være en identitet som alle finner en plass i da den er åpen og inkluderende. De fleste av mine informanter som betegner seg som Havfolk, legger kjærlighet til stedet og/eller kjærlighet til Havet, i beskrivelse av betegnelsen. Av de informanter som jeg kom i kontakt med som var innflyttere, betegnet de fleste seg som Havfolk og ikke som Trænværing. Mens Havfolket er en identitetsmarkør for alle, ser

Trænværing ut til å være en vanskeligere betegnelse å få innpass i. *“Det er en identitet [Trænværing] man må gjøre seg fortjent til”* forteller rådmannen Thore Hopperstad.

Kommunens rådmann fortalte at han har snakket med folk som har bodd på Træna i 20 år, som sier de aldri kommer til å bli akseptert som Trænværing. Samtidig finnes det folk som har bodd her mindre enn det og sier de er fullt akseptert. Han forklarer at hans oppfatning som innflytter selv, er at det handler om en tosidighet. At den ene kan ikke akseptere den andre uten at den andre også er med. Han sier at det handler om hvor mye man byr på seg selv. Er du et menneske som ikke engasjerer deg i lokalsamfunnet og går mest for deg selv, så blir du nok ikke akseptert fordi du alltid er på utsiden. Men tar du plassen med storm blir du raskere integrert og akseptert.

Havfolk eller Trænværing?

Selv om jeg etterhvert i feltarbeidet gikk litt over til å fokusere på mer enn identitetsbegrepet, var det likevel noe som dukket opp i flere samtaler. Noen ganger virket det nesten som en konkurranse mellom Trænværing og Havfolk. Utviklingssjefen forteller blant annet det etter møter, workshops eller andre forekomster kommer klaging i etterkant om at det var jo ingen Trænværing der. *“Men det var jo folk”* sier Moa.

Denne distinksjonen mellom Havfolk og Trænværing ser ut til å handle om være fra Træna eller tilflytter. Noe som for mange også betyr Trænværing eller Havfolk. I det følgende vil jeg ta for meg to personer med ulike identitetsmarkører.

Veronika Sjøset Mortensen er en Trænværing. Hun er oppvokst på Husøy, er utdannet konditor og hadde eget konditori på Husøy, Café Amora, inntil utgangen av 2015. Det har ikke eksistert tilsvarende tilbud i Træna tidligere eller i etterkant. Befolkningen var flink til å støtte opp under driften, med jevnlig cafébesøk og ble flittig brukt som møtested for ulike foreninger og grupper. Veronika flyttet tilbake til hjemlassen etter endt utdanning og startet Café Amora som ga innbyggerne et møtested og et tilbud de ikke visste de ville ha, sier Veronika selv. Hun var eneste ansatte på Café Amora, og jobbet derfor ofte fra tidlig på morgenen til sent på kvelden. Hvor dagene besto av cafédrift og morgningene og kveldene

ble brukt til å bake kaker som var bestilt fra både fjern og nær. Når jeg spør Veronika om hun er en del av Havfolket, sier hun først ja, men så nei. Hun sier at hun er et Havfolk, men distanserer seg likevel fra Havfolket. Hun er Havfolk – til en grad. Det er som om hun sier at Havfolket er et eget miljø. Et miljø hun ikke var en aktiv del av, siden hun styrte for seg selv. Dessverre måtte Veronika legge ned konditor- og cafédriften ved utgangen av 2015, da hennes mann ikke fant seg jobb i øykommunen og det ble for vanskelig å drive alene samt ta vare på barna alene, da mannen hennes pendlet til sin nye jobb i Mo i Rana. Veronika og barna har nå flyttet sammen med mannen til Mo, hvor hun nå driver Café Amora og fortsatt sender kaker til både fjern og nær.

I April, da jeg var på workshop møtte jeg en svært imøtekommende og livlig sjel. Jeg skulle straks lære henne å kjenne, Lill- Kathrin eller Lilly Love som hun kaller seg, er en person med hjertet i hånda. Da hadde hun selv bodd på Træna i kun en måned, og bodde da hjemme hos Anita Overelv og Erling (Æ) som omtalte henne som en aupair – selv om de ikke har noen barn. Lilly forteller at når hun kom til Træna ble hun veldig godt tatt i mot. Hun beskriver menneskene som rause, åpne og gjestfrie. En beskrivelse som Moa også bruker om Trænværingene. Moa forteller at hun var forberedt på flere utfordringer, hvor den hun så som den første var å bli akseptert, men forteller at dette leddet ble hoppet over. Hun ble godt tatt i mot og ble fort integrert i samfunnet.

Lilly har siden en alder av tretten år flyttet mye rundt. Bodø, Oslo, Tønsberg, Bodø, Trondheim, Amsterdam, Bodø og bor nå i Træna. Hun har vært engasjert i eventer både i Trondheim, Bodø og Amsterdam. Og det var gjennom jobbingen i Naustet i Bodø (En bar som er et restaurert naust fra Træna), at hun ble kjent med Anita Overlev. Hun hadde lenge tenkt på det å kunne bo i et fiskevær på Helgelandskysten. Da hun delte denne ideen med Anita, sier hun "Ja, men da kommer du til Træna". Også gjorde hun det, for å hjelpe med festivalen. Lilly beskriver Træna som frihet, *"jeg syns jo dette er verden vakreste plass så, nå vil jeg bare være her"*. Når jeg spør henne om hvorfor hun føler det slikt, sier hun at *"det bare er en følelse"*. Hun føler at det er mye friere, at hun ikke får puste på samme måte på fastlandet- at det nesten blir klaustrofobisk, og oppsummerer med *"det er noe med havet"*.

Hun sier videre at hun alltid har vært tiltrukket av og glad i hav og kyst og at det nå kjennes som om at hun vil være her lenge. Når jeg igjen møter Lilly i Juli, har hun nettopp fått jobb på matbutikken i Selvær, den har i flere år vært stengt, da ingen ville drive den. Her har hun store planer, hun sier hun skal gjøre det til verdens beste landhandel. Dette fordi hun synes det er veldig spennende å få være med på å utvikle og ta vare på et lite øysamfunn. For de fastboende på Selvær betyr det mye at matbutikken igjen er i drift. Det betyr at det eldre ekteparet Jørgine og Kjell som begge er oppvokst på Selvær slipper å ta båten over til Husøy for å handle, og at Kjell kan ta en kopp kaffe i kaffekroken og møte andre. Det er viktig å ta vare på distrikts-Norge og gamle fiskeøyer, som har vært tildes ganske store samfunn og fortsette å gjøre de levedyktig – sier Lilly. Avslutningsvis spør jeg Lilly om hun er del av Havfolket, oppglødd svarer hun; ”Ja æ håpe det”.

Når Veronika snakker om Havfolket som et miljø i Træna, oppfattet jeg at hun siktet til de som er aktivt med i festivalen og jobber med andre prosjekter. Når jeg har snakket med ulike innbyggere om hva som definerer Havfolk isolert til Træna, betegner de det ofte til de som er aktivt med i festivalen eller andre utviklingsprosjekter. Når jeg snakker med innbyggere som er aktivt med i festivalen og andre prosjekter det samme spørsmålet svarer de at det handler om å delta –å gi noe tilbake til øysamfunnet. I den betydning er Veronika et Havfolk, i samme definisjon som Lilly. Kanskje er det denne følelsen Erlend Mogård-Larsen snakker om, en følelse om et ønske om å gi noe tilbake. I den oppfatning eksisterer ikke skillet mellom Trænværing og Havfolket, for en Trænværing gir tilbake til samfunnet. Veronika ga kaker og et møtested til befolkningen. Et Havfolk gir tilbake til samfunnet, Lilly gir liv i landhandelen og et møtested for kaffetørste Fjæringer. Selv om Havfolket har blitt anerkjent utover Trænasamfunnet, er det likevel hjemstedets identitet *Trænværing*, som er den sterkeste identiteten for de som bor og er fra Træna kommune. Mens for de tilflyttede ser det ut til at det er Havfolket som har blitt deres identitet. Kanskje er det for de som er oppvokst en viktighet av å bevare stedsnavnet i sin stedsidentitet, en stedstilknytting som er vanskeligere å bli en del av, uansett hvor mye man gir. Likevel er det det emosjonelle som legges til grunn når en diskuterer tilknytting med et sted, og alle har forskjellige oppfatninger av hva som ligger til grunn for stedstilhørigheten.

Felles for Lilly og Veronika er at de har etablert og tatt tak i muligheter som de så. De er begge samfunnsentreprenører, som har gitt tilbake til samfunnet. Om det er for Lilly at hun gjennom Havfolket som identifikasjonsbegrep føler seg tilknyttet Træna, er det ikke relevant at det er Trænværing som er det regjerende identifikasjonsbegrepet. Menneskers identitet med et sted er stadig i forandring, og påvirkes av interaksjoner med grupper og mennesker, erfaringer og opplevelser (*Lewicka 2011 i Dale og Berg 2013:29*). I tråd med Berg og Dale må jeg derfor trekke frem begrepet stedsidentifisering heller enn stedsidentitet. Ingen har like relasjoner til steder, alle vil ha en unik opplevelse som forteller om sin stedstilhørighet. Begrepet stedsidentifisering viser nettopp til dette, hvordan stedsidentiteter er foranderlige og alltid unike, og jeg vil derfor avslutte dette kapitlet med at uansett hvilken stedsidentitet en har som sin identitetsmarkør, er oppfatningene ulike og unike, men kjærligheten for stedet er like sterk.

Avslutning

I dette kapitlet har jeg sett på stedsfortellinger, som viser til hvordan opplevelser og hendelser skaper stedstilhørighet. Jeg har også sett på prosesser som utfordrer og gjensker hva som ligger til grunn i stedsidentiteten. Jeg har vært opptatt av å gjennom disse stedsfortellingene gi en forståelse av samfunnet, ved å vise til historier som forteller om hvordan Træna oppleves som trygt og inkluderende, men også sårbart.

Ved å ta utgangspunkt i de to stedsidentitetene Trænværing og Havfolk, har jeg begitt meg ut på en analyse med flere minefelt. I stedet for å fortelle hva som er eller burde være *regjerende* stedsidentitet, har jeg prøvd å åpnet for en forståelse av at det er plass til begge. I mine analyser ser jeg at begge identitetsmarkørene bygger på hva aktørene gjør og hvordan de opplever stedet – Hvor jeg i flere eksempler ikke finner skille mellom stedsfortellingene til Havfolk og Trænværing. Av en av mine informanter blir Trænværingen beskrevet som en sta person med stå-på-vilje, hvor det i hovedsak er beliggenheten og sårbarheten som ligger til grunn for denne klassifiseringen. I dette ligger overlevelsesinstinkt, om å ta vare på samfunnet og menneskene. Foruten kravene om å være født og oppvokst og å ha generasjoner å vise til, er de egenskapene som blir tilskrevet Trænværingene sammenfallende med egenskapene til Havfolket.

Havet har alltid vært en del av identiteten deres, om en bruker begrepet eller ikke, er en et Havfolk i betydningen av lokalhistorien til lokalsamfunnet. I det videre vil jeg derfor omtale befolkningen i Træna kommune som Havfolk. Alle er de et folk av havet gjennom lokalhistorien, og de er Havfolk gjennom deres stedsfortellinger. Et annet poeng, er at gjennom deres egne beskrivelser av identitetsmarkørene, er beskrivelsene sammenfallende. For de aller fleste virker det som begge betegnelsene har kriterium om å gi tilbake. Noe både Trænværingene og Havfolket gjør gjennom å skape, oppdage og/eller tilrettelegge for muligheter.

Jeg vil altså ikke ta med meg denne diskusjonen videre, men foregående kapittel har gitt innblikk i perspektiver som vil være underliggende for forståelsen av neste. I neste kapittel skal det handle mer om hva menneskene på Træna gjør, og da har det vært grunnleggende å også få ett innblikk i stedet de gjør det på. For en kan ikke forske på hva mennesker gjør, uten å forske på stedet de gjør det på. Vi må forstå lokalsamfunnet som en verden av verdener. Hver verden har sine verdener, men de er også sammenvevde. Vi kan dermed ikke bare studere en bit av et lokalsamfunn uavhengig av de andre delene (*Meløe 2011:70-73*)

5. Her skal æ bo

Stedsidentitet, samfunnsentreprenørskap og nettverk

Dette kapitlet skal fortelle om kriser og løsninger, mobiliseringer og utfordringer. *Her skal æ bo* handler om stedsutvikling, hvor første del vil fortelle om mobilisering og identitetsbygging, gjennom historiene om *Nok er Nok!*, *Træna-Hawaii* og gjennom destinasjonsutviklingsprosjekter. Innledningsvis vil jeg fortelle om en tid hvor framtiden for hjørnesteinsbedriften sto i fare og om Trænas møte med den mulige krisen. Av krisen kom nye ideer, et fellesskap og en enighet om at noe måtte skje. Prosjekt *Tenk Træna* settes i gang, et omfattende og langsiktig utviklingsprosjektet inndelt i satsningsområdene; kultur, turisme, næringsliv og lokal stedsutvikling. Etter jeg har gjort en presentasjon av krisetiden vil jeg gå videre å med å fortelle om prosjekter og hendelser som berører identitetsbygging, samfunnsentreprenørskap og nettverksbygging. Her vil jeg først presentere *Tenk Træna*, før jeg går videre med historien *Havet er vårres vei*, som omhandler nok en tid med utfordringer og samfunnets møte med disse. Denne delen handler om stedsidentitet, gjennom fortellingen om hvordan et øysamfunn møtte nok en utfordring. Så vil jeg igjen gå nærmere inn på turismesatsingen i utviklingsprosjektet, hvor jeg ser på destinasjonsutviklingsprosjektet Informasjon Træna, www.tenktraena.no og kulturprosjektet Træna – Hawaii. Begge prosjektene ser jeg som forsterkende tiltak for stedet Træna, men også for Havfolkets identitet med Træna.

Neste underkapittel heter *Ja til alt*, og omhandler samfunnsentreprenørskap, hvor de prosjekter og narrativ som jeg ser som har eller kommer til å få størst betydning i eller for øykommunen, til å bli presentert. I denne delen vil jeg fortelle om AiR Træna og pilotprosjektet *Tang og Tare*.

Avslutningsvis vil jeg se på hvilke nettverk og relasjoner som er blitt skapt eller satt i nye kontekster, og hvilke plattformer for idéutveksling og relasjonsbygging som er blitt avlet, i kapitlet *Tenke og gjøre sammen*. Dette handler i grunn om identitetsforsterkende prosjekter og nettverk. Dette underkapitlet vil se på workshopen *Tenk Træna*, vinterfestivalen *Ta Træna med storm!*, fiskerforeningen Træna Fisker AS og turismenæringsforeningen *Opplev Træna*.

Havet e´ mordi

Krisen

Havet er viktig for Træna og det har det alltid vært. Øykommunen har rike tradisjoner innen fiskeindustrien, hvor Modolv Sjøset AS ble grunnlagt i 1951 av Modolv Sjøset og blir i dag drevet av hans sønner Geir, Georg og Knut. Det hele begynte med at Modolv eksporterte tørrfisk til Nigeria. Han hadde ingen ansatte og gjorde det aller meste selv, men leide inn noen kompiser når det var behov. Før i tiden var det utallige fiskemottak langs hele kysten, og bare på Træna var det flere. På 80-tallet kjøpte Modolv Sjøset opp den siste konkurrenten på Træna, og er nå det desidert største fiskemottaket på Helgeland. Trænas unike lokasjon gir en jevn mengde av ulike type fisk fra det arktiske havet gjennom hele året. Hvis all fisken som blir fanget hadde blitt fraktet med bil, hadde det gått 15 vogntog fullastet med fisk hver dag – hele året. Sjøset som sysselsetter om lag 100 personer kan med trygghet kalles for hjørnesteinsbedriften i dette øysamfunnet ³.

Træna hadde aldri vært der de er i dag uten hjørnesteinsbedriften som tilbyr arbeidsplasser og jevn tilstrømming av fiskere. Året etter at suksesshistorien fra 2011 er blitt fortalt i flere medier, snur det. 2013 blir langt fra den suksessen de opplevde året før. Mengden av sild og lodde i havet stupte, det var en overkapasitet på land og med nye eiere i hjørnesteinsbedriften ble mange redd for at arbeidsplassen og levebrødet skulle forsvinne. En stor aksjonær i Modolv Sjøset går inn i fusjon med to andre selskaper. Andre eiere, med mulig andre interesser, kombinert med dårlig sesong skaper uro i samfunnet. Frykten er at de nye eierne vil kutte ned antall fiskerimottak og sentralisere. Det var usikkert om de ansatte på Træna hadde en arbeidsplass å komme tilbake til til vårsesongen 2015, det var krise ⁴.

Havfolket fikk ett nært møte med sårbarheten til øysamfunnet. Skulle Modolv Sjøset AS forsvinne, ville nesten en fjerdedel av befolkningen stå uten arbeidsplass, og fraflytting var en reell fare for samfunnet. Det ble klart at det var behov for å tenke større og få flere ben å stå på.

³ <http://www.nordlys.no/vekst-i-nord/suksessen-gir-jobb-til-halve-bygda/s/1-79-6357374>

⁴ <http://www.nrk.no/nordland/usikker-framtid-for-traena-1.11658425>

Tenk Træna

Uroen var stor i samfunnet, regionale og nasjonale medier følger Trænasamfunnet. Ordfører uttaler til NRK at nå er det krise. Spenningen er høy, og er en stor belastning for Geir Sjøset, lokalpolitikere og Trænasamfunnet. I 2014 initierte rådmannen til et utviklingsprosjekt, kommunen søkte om bistand til prosjektet fra fylkeskommunen og fylkesrådmann. Et utviklingsprosjekt som skulle fokusere på langsikts utvikling og gi øykommunen flere næringsveier blir innvilget og prosjektet ble satt i gang i slutten av 2014. Rådmannens første agenda var å ansette en utviklingssjef, som skal jobbe med prosjektet som får navnet *Utviklingsprosjekt Træna*, hvor hovedoppdraget er å se bredere på samfunnsutvikling, skape arbeidsplasser og bolyst så vel som tilflyttingslyst. Utviklingsprosjektet er organisert gjennom Træna Kommune, Trænafestivalen og Helgeland Museum avdeling Træna og finansiert av innovasjon Norge og Nordland fylke.

I starten av januar 2015 flyttet svenske Moa Bjørnson fra Malmö i Sverige til Husøy i Træna kommune, hvor hun startet i jobben som utviklingssjef. Hun hadde kun vært helt nord i landet vårt ved én anledning og hadde verken hørt om Trænafestivalen eller Træna og hadde ei heller jobbet med en fiskerikommune. Hverdagen i Malmö var blitt meget forutsigbar, og for en person som liker utfordringer og nye opplevelser tok hun utfordringen med å bosette seg langt te havs på strak arm. Moa tok raskt grep om jobben, og startet med å omdøpe utviklingsprosjektet til *Tenk Træna*. Navnet sikter til at alle skal tenke og gjøre sammen. Moa sier i tillegg at det er et veldig fint **ord** fordi man kan sette så mye foran det; Tenk Træna, Spis Træna, Opplev Træna og til og med trene på Træna, som er Moas egen joggegruppe. Tenk Træna består av Moa i spissen og en kompetent ressursgruppe bestående av lokale, folk tilknyttet kommunen og fylket og innovasjon Norge. Den interne gruppen møtes med jevne mellomrom hvor de diskuterer hva de skal fokusere på av de ideer som de kommer over og hvordan de skal videreutvikle disse. Det fokuseres på turisme og opplevelse, næringsliv og havbruk, kultur og entreprenørskap og Havfolk og lokalsamfunn. For Moa er det viktig å ikke bare gjøre prosjekter som hun vil, men at prosjektene bidrar til at flere vil være med å drive det frem og skape ideer i og for samfunnet. Utfordringene har ikke vært få, det er skepsis, konkurransefrykt og et ønske om å verne om de lokale etablerte.

Vi må tørre å by inn flere til å drive hoteller og andre relaterte næringer, vi kan ikke bare støtte oss til de gamle entreprenørene som har vært her i alle år. Og det tror jeg kan vekke litt følelser og redsel. For de har jo drivet sin virksomhet i 20 år, "skal liksom noen andre komme nå?". Men for Trænas del så må det skje, hvis ikke har vi ikke noe å tilby som kommer til å holde på sikt. Turisme- og opplevelsesnæringen er den som vokser mest i Norge, og den som omsetter flere og flere mennesker også, Så det er bare å akseptere det. Det finnes et bra fiskeri her og et bra grunnlag, men vi kan ikke bare støtte oss på det, det holder ikke. Turismesatsningen må skje - syns jeg.
-Utviklingssjefen i Træna kommune

Gjennom å arrangere workshops og idécaféer skapte hun samlingssteder for engasjerte mennesker med idéer. Mentaliteten var "ja til alt" og at ingen idéer var dårlige. At jobben som utviklingssjef tilfalt en som kommer utenfra var nok ikke bare tilfeldig, jobben hadde flere søkere, men det var ønskelig av kommunen at det skulle komme inn noen med nye perspektiver. Rådmann Thore Hopperstad sier at han tror nok den inngrodde Trænværingen har litt å lære av de som kommer utenfra, for at man kan bli litt blind av sitt eget nærområde. Han forteller at man over tid glemmer hvor fantastisk det er, når alle andre snakker om de fantastiske fjellene, så er det nesten så Havfolket sier "hvilke fjell?". For kommunen var det viktig å få inn noen med nye perspektiver, som kunne se stedet på en ny måte og kunne se muligheter utover der det hadde stagnert for Havfolket. Som i andre utviklingsprosjekter kan det være fint å få inn andre, utviklingssjefen sier at for å få til noe nytt må man komme i kontakt med andre mennesker som tenker annerledes; "*uten nye idéutvekslinger – ingen innovasjon*".

Blindhet for eget nærområde og potensialer er ikke ukjent i utviklingsammenheng når en er blitt for vant. Fjellene er der og har alltid vært der, de er spektakulære og eksotiske, for alle. Men for Havfolket er panoramautsikt mot vakre fjellformasjoner, vær og hav dagligdags. En annen grunn til stagningen i utviklingen er mangel på kvalifikasjon. Mange av idéene har Havfolket sittet inne med lenge, men følt manglende kompetanse, nettverk og/eller plattform for å skape eller dele disse mulighetene og potensialene de har oppdaget. I tillegg har som nevnt tidligere internkonflikter også tatt sin plass i samfunnet. Rådmannen trekker også frem flere historier om skepsis til tilflyttere og investorer utenfra, og begrunner dem ikke som

skepsis til mennesket som presenterer idéen, eller idéen selv, men skepsis til om den blir noe av. Trænværingene tar gjerne i mot nye folk, men er nølene til gjennomføringen av idéene de kommer med forteller rådmannen. Dette fordi det har vært enormt med utskiftning av mennesker, de kommer med gode idéer men så forsvinner de. Derfor applauderer de gjerne ikke før de ser at det blir noe av, fordi de har så mange års erfaring av mennesker som kommer og går. Det er mange som kommer til Træna for å bosette seg etter å ha hørt om Træna gjennom Trænafestivalen, disse bosetter seg ofte i kortere perioder. De jobber ofte med fiske eller som lærere ved skolen. Dette påvirker atmosfæren i samfunnet, en rastløshet i samfunnet som muligens også speiler seg i stedsopplevelsen, og i meningsproduksjonen.

Dette var noen av utfordringene som møtte Moa når hun som innflytter skulle samle idéer og mennesker for å skape og fortelle om nye prosjekter. Etter trusselen om nedleggelsen av hjørnesteinsbedriften ble sårbarheten til samfunnet en utløsende faktor for å tenke nytt – sammen. Det er en enighet om at noe må skje, men hvordan det skal skje er det ikke enighet om, forteller Moa. Redselen for konkurranse, og å utfordre de trygge etablerte rammene fører til skepsis når Moa forteller om utviklingsplaner med investorer og entreprenører utenfra. Om det er instinktivt å skulle verne om ens egne, eller om det er skepsisen til utførelsen av idéer som kommer fra noen utenfra er usikkert, men at denne diskusjonen berører de fleste utviklingsplaner er svært frustrerende forteller Moa. Utvikling skjer ikke av seg selv og noen ganger må en ofre noe, forteller Moa, som legger til at hun ofte føler hun står alene.

I det følgende vil jeg gå igjennom det som jeg mener er hovedpunktene av hva som har skjedd i de ulike satsningsområdene for *Tenk Træna*. Noen av prosjektene har kanskje ikke så synlige effekter for en utenfra, men betyr mye for de fastboende. Mens noen prosjekter har større betydning for besøkende enn for de fastboende. Først vil jeg vil vise til nok en utfordring for Trænasamfunnet.

”Havet e vårres vei”

Stedsidentitet

I møte med flere utfordringer har lokalsamfunnet på Træna blitt nødt til å aksjonere, mobilisere og tenke nytt. I tillegg til at fremtiden til fiskerimottaket Modolv Sjøset AS var usikker, har de i tillegg møtt store utfordringer med infrastrukturen. Fylkeskommunen gjorde store kutt i samferdselstilbudet, noe som fikk konsekvenser for Træna-ruta. Mens *Tenk Træna* har blitt en mobilisator for å tenke og gjøre sammen, følte trænværingen Mari-Ann Droksås at hun lenge sto alene i kampen om å bevare hurtigbåten.

Da den nye regjeringa i Oktober 2014 la fram forslag til statsbudsjett ble det klart at Nordland fylkeskommune måtte redusere budsjettet sitt med 375 millioner kroner. Når 80% av budsjetteringen innen fylkeskommunen går til skole og samferdsel, skjedde de største kuttene nettopp innenfor denne sektoren, og spesielt innenfor samferdsel. Statsbudsjettets største tapere var Nordland fylke og kyst-Norge. Selv om fylkeskommunen sier at de har større utgifter til båt- og fergedrift enn det regjeringa legger til grunn for⁵, godtar likevel fylkeskommunen anbud på en hurtigbåt som ikke holder mål. Opprinnelig hadde fylkeskommunen et krav i anbudet om at hurtigbåten skulle tåle en bølgehøyde på fire meter. I dette anbudet fikk de kun tilbud fra Boreal, et tilbud Nordland fylkeskommune mente var urimelig dyrt. For å løse problemet senker de kravet om bølgehøyde-toleranse. Kravet ble nedjustert til 2,5 meter, og denne budrunden vant Torghatten Nord. I følge fylkeskommunen spares cirka 17 millioner kroner på avtalen med Torghatten Nord på de sju månedene anbudet varer⁶. En utregning som de berørte beboerne også gjorde, men fikk et helt annet resultat. For besparelsen betyr også langt flere innstilte ruter og en hurtigbåt som ikke tar gods. Konsekvensene var opptil 75% kanselleringer i uken, som resulterte i innbyggere som ikke fikk medisiner, en nærbutikk som manglet ferskvarer, bedrifter som må vente fire dager på nødvendige deler og et konditori som ikke får levert kaker (*ibid.*).

⁵ <http://www.nrk.no/nordland/na-skal-de-kutte-i-skole--og-battilbudet-1.12038019>

⁶ http://www.nrk.no/nordland/boreal-overtar-hurtigbatruta-til-traena_-og-_fjordprinsessen_-byttes-ut-1.12394003

M.A.D.

Kunstneren Mari-Ann Droksås (M.A.D.), som er født og oppvokst på Træna har i voksen alder flyttet tilbake til sitt hjemsted i 2007 etter å ha flyttet rundt 17 ganger gjennom ungdom og voksenlivet, og ”faen ikke en gang til” sier hun.

For henne virker det som regjerende regjering ikke har kontroll på hvor langstrakt fylke Nordland er og at alt dreier seg om sentralisering. At dette er en hjertesak for Mari-Ann er det ingen tvil om. Hun er rasende og fortvilt, og forteller mens hun slår i bordet at det er mer behov for båter som går, enn firefelts motorvei og at sentralisering ikke er løsningen for de som bor på øyene. Samtidig som kampen for samferdselstilbudet pågår tilbys Træna kommune 10 millioner for slå seg sammen med Rana kommune. Regjerende myndighet tenker at pengene går i forhold til folketall og ikke i forhold til verdiskapning, forteller Mari-Ann. Trænværingene så det som et tilbud om å få 10 millioner for å miste skole, eldreomsorg og at pengene ville ligge igjen i Rana, de takket raskt nei.

Fordelingsnøkkel og sentralisering er stikkordene nyvalgt fylkesråd for Nordland fylke leverer, når han igjen skal fortelle om innskrenkningen i samferdselstilbudet, forteller Mari-Ann som står lamslått. Hun kan ikke tro at noen som skal representere Nordland Fylke ikke har fått med seg det som skjedde i vinter, at en representant for Nordland ikke ser ut til å vite hvor langstrakt fylket er, og som ikke ser hvilke konsekvenser innskrenkninger i samferdselstilbudet kan skape. Mari-Ann mister all tillit. Befolkningen lurte på hva og hvem de folkevalgte hadde tenkt på når de aksepterte anbudet om en hurtigbåt som ikke gikk hvis det var mer enn 2,5 meters bølgehøyde, noe det åpne havet på vei til Træna ofte har. Når jeg spør Mari-Ann om hva deres egne folkevalgte gjorde, løfter Mari-Ann på skuldrene. Med ingen å snu seg til, søker Mari-Ann til resten av de berørte langs kysten av Nordland.

Nok er nok!

De som ble kategorisert som taperne av taperne etter budsjettkuttene, nemlig kystfolket i Nordland finner sammen. Etter at Helnes-ruta i Steigen skulle legges ned som resultat av budsjettkuttene, lager ordfører i Steigen en Facebook-gruppe; Hurtigbåtaksjonen: Nok er nok.

Beslutningen om å sette i gang et opprør kom etter et møte mellom grendelagene og næringslivet i Steigen kommune⁷. Deres framkomstmiddel hurtigbåten Nordlandsekspressen var også viktig for flere bedrifter da den også tok meg seg lass. Blant annet viktig lass for en bedrift i Steigen, hvor nedleggelse av ruta ville bety at flere arbeidsplasser ville gå tapt. Aksjoneringen fra Steigen skjedde hovedsakelig gjennom Facebook-siden som etterhvert fikk over 5000 følgere. Hvor ordføreren i Steigen laget et helvete, forklarer Mari-Ann. Helnes-ruta blir berget, og ordfører i Steigen bestemmer seg for å melde seg ut. Da tar Mari-Ann og ordfører på Onøy og slår seg sammen, ordføreren får etterhvert navnet Fakkeltog av Mari-Ann. Fakkeltog og Mari-Ann fikk i gang et fakkeltog helt fra Bodø til Sandnessjøen og ut til Træna 28. Oktober 2015. Uken før ringer hun til kommunen å forteller om planlagt vardebrenning og fakkeltog. Uken etterpå står hun alene på håjen, med opptent varde og lurere på hva hun egentlig holder på med. Så plutselig kommer flere og flere, og til slutt står 70 personer og tar i mot båten og alle barna holder paroler; ”ikkje kødd mæ Havfolket”, ”La kysten leve”, ”eg vil bo her”. Uten forberedt appell blir hun bedt å om å si noen ord til NRK. Første gang hun holder i en mikrofon i hele sitt liv har hun egentlig mest lyst å ikke si noe som helst. Etter en lang stillhet sier hun ”Dokker skjønne det, vi e ikkje Jesu Kristus, vi kan ikkje gå på bølgan, vi treng en båt – det e veien vårres”.

⁷ <http://www.highnorthnews.com/steigen-ordforer-i-spissen-for-hurtigbatoppror/>

Foto: Mari-Ann Droksås.

Gjennom Facebook-gruppen blir fylkeskommunen avslørt på hvor dårlig grunnarbeid de hadde gjort. På Facebook- gruppen bombarderes politikerne med fakta og følgene av kuttene. De påviste de enorme konsekvensene, for eksempel hvordan det i en periode som skulle hatt 54 anløp, var 50 kanselleringer. Det var ett folkeoppgjør, hvor ordførere, andre fylkespolitikere, ansatte på Boreal og på Torghatten engasjerte seg. Samferdselsjefen og samferdselsråden i fylkeskommunen ble etterhvert sparket, og Hild-Märtha Olsen kommer inn. Ei som endelig hadde begynt å skjønne hvordan landet lå, forklarer Mari-Ann. Nå har fylkeskommunen snudd, og Boreal har skrevet under på en treårig kontrakt.

Oppskriften får å få ting til å skje, den har de laget selv. For Træna, sto Mari-Ann lenge helt alene. Hun var den eneste av folket, i lang tid. Mari-Ann og flere har spurt seg hvor deres egne folkevalgte var i kampen, Ordføreren sier i Trænas lokalavis *Utposten* at de ikke hadde noe valg – at de ble fortalt av fylkeskommunen at "slik er det". Han sier det var ingenting de kunne gjort annerledes, og at ansvaret må plasseres der det hører hjemme – hos Nordland fylkeskommune. Etter lovnaden om ny hurtigbåt dro Mari-Ann sammen med sin mann til Oslo og stortinget hvor de sto med parolen "Hurtigbåten er på vei - Vi står hainn a".

Turisme

Sammen med Trænafestivalen har turistnæringen på Træna vokst. Træna rorbuferie er fullbooket under Trænafestivalen og har jevnt trykk av besøkende året rundt og fullbookede restauranter. Træna gjestegård det samme. Til og med hotell "Feskslo" (rom inndelt av partytelt inne i gymsalen) er fullt under festivalen. Omsetningen for lokalbutikken mangedobles under festivalen. Det finnes seilturisme med fast stopp til Træna, fjellklatrere som klatrer Trænstaven, kokker som tilbyr *finedining* på en båt sammen med lokal guider som tar deg med på øyhopping. Gjennom Trænafestivalen har nye næringsveier dukket opp og de etablerte har forsterket økonomien, det har vært en mulighet for å prøve ut lokale produkter og ideer og teste markedet for turisme og kultur. Gjennom Trænafestivalen markedsføres øykommunen og Helgelandskysten. Trænafestivalen er Helgelands vindu, sier tidligere festivalsjef Anita Overelv under workshopen *Tenk Træna*. For Trænafestivalen er mer en musikk, det er opplevelse og et nært møte med det rurale liv og naturen.

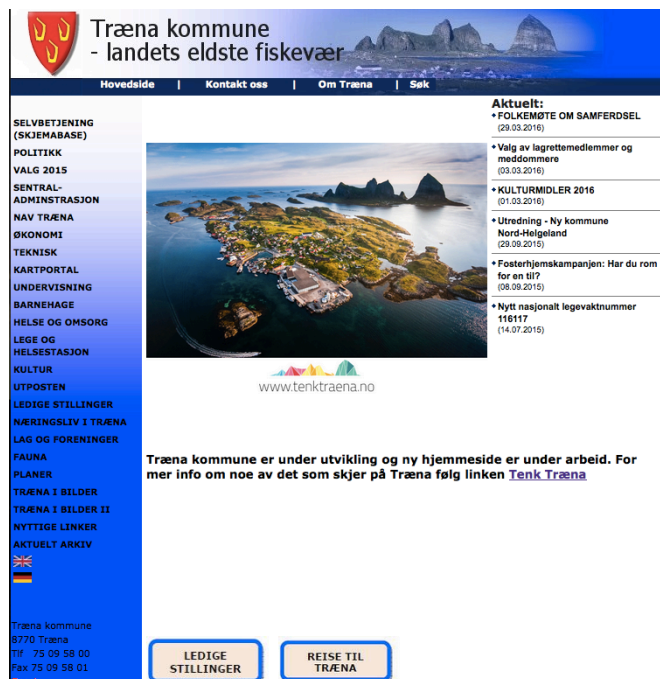
Til tross for stor turiststrømming, godt etablert navn og gode nettverksrelasjoner, har jeg igjennom min analyse sett at turisme og opplevelsesnæringen på Træna var en av de sakene som trengte organisering og "oppussing". Av aktører inne turisme og kulturnæringen finnes det to overnattingssteder; Træna rorbuferie og Træna gjestegård. Det finnes museum, og kulturelle skatter som statuen ute på Fløholmen, den 36. og siste i rekken i det internasjonale kunstprosjektet skulpturlandskap Nordland. Her finnes unik lokal historie som Petter Dass-kapellet, helleristninger og spektakulær beliggenhet med enorme fjellformasjoner og fisk i massevis. Potensialet i tilbudene er enorme, og drivkraften ligger der. Men gjennomføringen skortes det på, i det store bildet. Opplevelsestilbudene og næringene hadde lite sektorielt samarbeid og jobbet ikke sammen mot et felles mål, men på tvers av hverandre uten en felles arena. *"Vi kan ikke sitte på hver vår haug og tenke forskjellig, og likevel forvente framgang"* forteller kunstneren og ildsjelen Mari-Ann, som videre uttrykker gleden av de nettverkene og plattformene som nå er blitt skapt. Træna rorbuferie er gjennom Trænafestivalen involvert som en del av overnattingstilbudene, og er som oftest overnatting for artistene. Men utenom festivalprat møttes sjeldent næringslivsaktørene innenfor kultur og turisme. Træna har i flere år hatt relative gode besøkstall, men turistene har i stor grad vært overlatt til seg selv. Tildels når det gjaldt å navigere seg på stedet og spesielt når det gjaldt å navigere seg på internett for

informasjon om rutetider, overnatting og opplevelsestilbud. Hvis en som turist forteller at han/hun oppsummerer opplevelsen med Træna i uoversiktlige rutetabeller, kronglete internettnavigering, utdaterte overnattingstilbud, hamburger og chips som eneste matalternativ og minimalt med integrering, er det satt på spissen ikke langt unna det som har vært turistens møte med Træna. For reiserutene til Træna oppsøkes gjennom www.177nordland.no (disponert av Nordland fylkeskommune), en side som har blitt oppdatert i løpet av feltarbeidet, men som fortsatt forutsetter en bevissthet rundt hvor man skal søke informasjon – en lokalkjent kjenner til reiseplanleggeren, men som turist er det vanskelig å i det hele tatt vite at siden eksisterer. Etter (forhåpentligvis) vellykket ankomst i hurtigbåt eller ferge ankommer en til fergeleie som verken disponerer informasjonsdesk, god skilting eller oversiktskart. Overnattingen skjer kanskje på Træna gjestegård, en nedslitt brakke med utdaterte fasiliteter og servicetilbud. Reisen og møtet med Træna kan altså være kronglete og vanskelig å sette seg inn i, noe som det gjennom *Tenk Trænas* satsningsområde om turisme, settes fokus på.

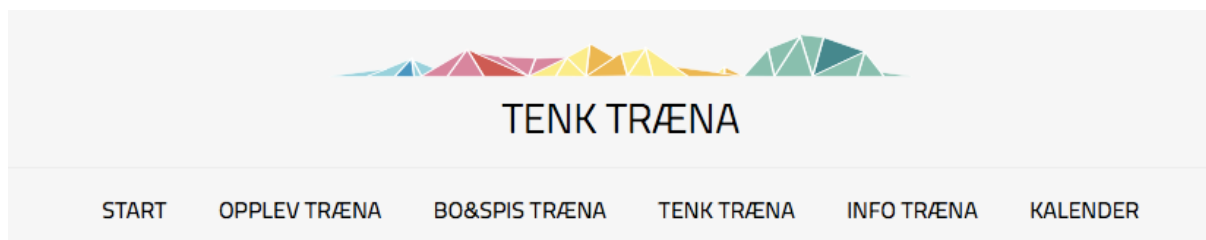
Informasjon Træna

En av de første sakene Moa satte i gang var å få en egen hjemmeside til Træna. Kommunens hjemmeside trengte sårt en oppdatering, i gjennom en lite brukervennlig navigeringsplattform var det en svak og rotete fremstilling av det som Træna har å tilby. Med uoversiktlige faner og med kun linker til videre informasjon, på norsk, var Trænas eneste informasjonsplattform lite turistvennlig. Kommunens hjemmeside har skapt diskusjoner da utviklingssjefen mener dette er en hastesak siden det er umulig å få oversikt, da nettsiden er utdatert noe som gjør den lite brukervennlig og svært uoversiktlig. Diskusjonen grunner i det som Moa oppsummerer som en gjennomgående diskusjon i utviklingsrelaterte saker, en uenighet om hva som må gjøres i dag og hva som kan gjøres i morgen.

Til utviklingsprosjekt Tenk Træna skaper Moa hjemmesiden www.tenktraena.no, plattformen viser øykommunens prosjekter og hva de har å tilby av spisesteder, overnatting og aktiviteter. Ved å skape en plattform som viser til hva som skjer, og hva som tilbys, er *Tenk Træna* også en plattform for både besøkende og fastboende. Det er en oversiktlig side hvor informasjon om AiR, Opplev Træna, Træna –Hawaii m.m.. vises tydelig, og brukes av de bosatte for å holde seg oppdatere, og av besøkende for å få overordnet innsyn i hva som tilbys og hva som skjer. En kan blant annet klikke seg inn på hyperkoblingen "bo&spis Træna", hvor en da får oversikt over alle matserveringsalternativer og boalternativer i hele kommunen. Noe som gjør det mye enklere å navigere seg om og i Træna.

Skjermdump av Træna kommunes hjemmeside⁸

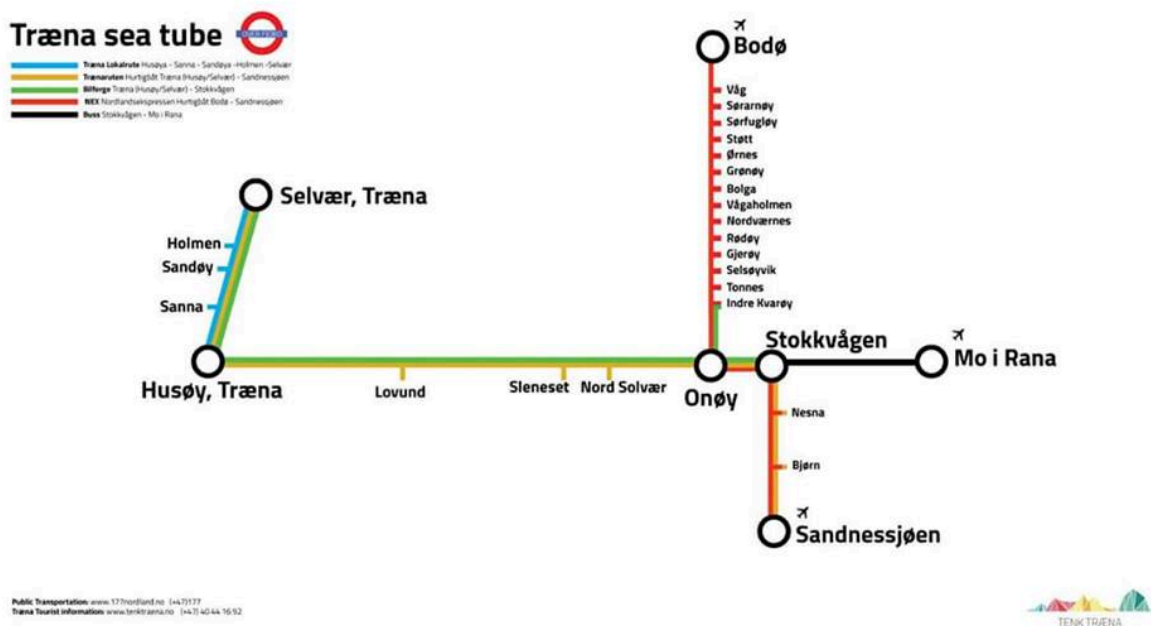
Oppgavelinjen for www.tenktraena.no⁹

Som en løsning for navigeringsvanskene i øykommunen var det i samarbeid med Træna kommune og Trænafestivalen under sommeren 2015, for første gang, en egen turistinformasjon på Træna. Det var først i 2014 at et slikt tilbud fant sted, men var da en midlertidig løsning med en svært enkel løsning inne på muséet. Planleggingen av den nye

⁸ www.trana.kommune.no

⁹ www.tenktraena.no

turistinformasjon startet april 2015, det ble ikke utviklet en paviljong slik som de hadde tenkt seg, men igjen en midlertidig løsning. De malte to 6 m² store boder knallgule, som de satte sammen til et turistkontor som ble oppført på museumstomten. Sonja Langskjær, en ung tilbakeflytter ekspederte turistinformasjon, eller turistboden som de kalte den, under sommeren 2015. Sonja er utdannet animatør og har sammen med Moa lagd skilt, plakater og kart og informasjonshefter som leveres ut til turistene.

Dette undergrunns-inspirerte kartet skapt av Sonja og Moa blir presentert blant annet gjennom www.tenktraena.no, men også av Trænafestivalen som forteller om stor pågang av tilreisende som spør hvordan en skal komme seg til Træna. Gjennom slike enkle fremstillinger gjøres det lettere å navigere seg. Tidligere måtte man selv finne ut av hvilke båter som hadde anløp hvor gjennom www.177nordland.no. Sonja og Moa har også laget flere "Træna by foot" turer, som ligger tilgjengelig på nettsiden men som også ble utdelt i "turistboden" under turistsesongen.

Etableringen av hjemmesiden og informasjonsboden er små tiltak som har store effekter for besøkende når det gjelder navigering og er tiltak som drar med seg lokalbefolkningen i en retning som viser viktigheten av slike tiltak. Nettsiden blir Trænas kommunikasjonskanal for hvem de er. Gjennom plattformen kan man lese om større prosjekter som Air, om det

nyetablerte investeringselskapet Træna fisker AS og også om opplevelsestilbud som Træna rorbuerie, øyhopping og om Mari-Anns keramikkverksted. Selv om slike prosjekter kommer inn under bolken turisme, er det også snakk om kultur. Hvordan man framstiller seg selv, og hva man velger å trekke frem forteller også hvem de er, det er meningsproduksjon om det levde hverdagslivet – hvem trænværingene er og hva de gjør. Gjennom denne plattformen får man innsyn i Trænas kultur og identitet.

Træna – Hawaii

Fra kulturbolken tar jeg med meg det desidert mest omtalte prosjektet i Tenk Træna; Træna – Hawaii. Kommunen har satt opp en strategi som skal fokusere på turisme- og opplevelsesnæring, og et bredt næringsliv med havbruk og kultur og kulturentreprenørskap. Utviklingssjefen utdyper satsningen; "vi skal kunne leve av kulturen og ikke bare ha den som dugnadsarbeid hele tiden". Gjennom Arkiv i Nordland startet prosjektet Træna –Hawaii, men prosjektet utvikles videre gjennom *Tenk Træna*. Historien om dette prosjektet starter i 1902 da Alma Sandøy ble født på Holmen i Træna kommune. Alma var den yngste i en søskenflokk på elleve. I 1899 flytter hennes bror Theodor Holmen fra Træna og emigrerte til Amerika slik som hundretusenvise av andre nordmenn på 1800-tallet. Theodor vendte aldri tilbake til sitt barndomshjem. Alma derimot vokser opp i Træna kommune og bor der til sin død. I 1925 får Alma en pakke i posten med avsender "Theodor Holmen, Honolulu, Hawaii". Broren som hun aldri har møtt, har sendt Alma et kamera. Alma lærer å ta bilder, fremkalle og lage kopier. Gjennom kameraet dokumenterer hun livet i øygruppen, tar portrettbilder av trænværingene og sender flere bilder 10 000 nautiske mil, til Hawaii.

Skjermdump fra Arkiv i Nordlands bildeserie av Alma Sandøy¹⁰

Bildene som er tatt av Alma Sandøy, er hovedsakelig fra Træna mellom 1925 og 1970. Deres brev og bildeutveksling blir en personlig dokumentasjon av et helt 1900-tall, avbildet av to øyer og mennesker i ulike deler av verden. Historiene inkluderer utvandring, økonomisk oppgang, børskrakket, 2. verdenskrig og industrialisering. Alma døde i 1997. Historien deles nå videre av Almas sønn Jann Sandøy som har gitt bildene og brevene til Arkiv i Nordland. Bildeskatten oppbevares og formidles av Arkiv i Nordland gjennom prosjektet Træna – Hawaii. Dette prosjektet var altså ikke initiert av *Tenk Træna*, men er blitt en stor del av deres egne prosjekter og profilering. Nå videreutvikles historien som bakgrunn for destinasjonsutvikling i Træna "Nordlands Hawaii". Prosjektet heter *Aloha Træna*, og inviterer til regionalt samarbeid mellom næringslivsaktører for å utvikle Træna som destinasjon, hvor historien om Alma og Theodor skal brukes aktivt.

Fotografiene og brevene ble også presentert under Trænafestivalen 2015, blant annet på *Hjella Beach bar*, men flere av bildene ble satt rundt om på Træna hvor bildet opprinnelig ble tatt. Under festivalen var det også en guidet tur til Almas hjemplass Sandøy, som forøvrig lokalt blir kalt Trænas Waikkiki Beach på grunn av stedets hvite sandstrand. Her fikk deltakerne møte Almas sønn og høre han lese utdrag fra de over hundre brevene som ble sendt mellom søskenparet.

¹⁰ <https://www.flickr.com/photos/arkivinordland/sets/72157658317817859>

Nå jobber fotograf Maja Atterstig fra Nasjonalbiblioteket og fotoarkivar Hannele Fors fra Arkiv i Nordland sammen med Træna kommunes utviklingssjef Moa Björnson for å fotografere dagens innbyggere i Træna kommune med samme kamera som Alma brukte i 1925. Av dette skal det bli en større utstilling med nye og gamle fotografier.

Fortellingen er noe som Trænværingene har kjent til i alle år, men ikke tenkt på som en historie som var interessant for noen utenfra. Prosjektet ble initiert av Arkiv i Nordland, og vil nå videreutvikles gjennom Tenk Træna. Prosjektet blir et eksempel på viktigheten av å ta inn folk utenfra, hvordan en kan bli blind på hva en har. Moa har trukket fram denne historien som en av de største suksessene av Tenk Træna, og viser til hvor viktig det er å profilere mer enn det særegne. Prosjektet som blant annet har blitt framstilt i A-magasinet, viser hvordan bildeskatten kan være med på å "sette Træna på kartet".

Ja til alt

samfunnsentreprenørskap

Artist in residence

Gjennom Trænas nye hjemmeside www.tenktraena.no startet Moa og ressursgruppen et helt nytt prosjekt kalt AiR Træna. De spurte "Vil du teste hvordan det er at bo langt til havs? Ta turen over Trænfjorden og søk om opphold i Trænas Artist/Arctics in Residence". AiR Træna baserer seg på at alle kreative mennesker nær eller fjern, kan søke om opphold i 1-3 måneder, med et forbehold om å gjøre noe kreativt på det Moa i utlysningsteksten omtaler som verdens kuleste plass. AiR Træna er en mulighet for Træna å få utviklet egne kreative prosjekter, og som Moa trekker frem; det gir en mulighet for barna å se at det kan skje kreative og kule ting utenom festivalen og at det er mulig å leve av kreative prosjekter. Residenten får gratis bolig med utsikt over Trænfjellene (Sanna) og havet, og får et tett møte med lokalbefolkningen, spesielt siden residenten får en egen lokal vert. Her har det vært oppfordret til at de lokale skal melde seg selv, det er Moa og avdelingsleder for muséet Marit Bertheussen som så langt har hatt vertskapsrollen. Dette er en unik mulighet for residenten å bli integrert i samfunnet og komme i kontakt med engasjerte, samt at verten får et innsyn i residentens agenda. Det kom inn 31 søknader til AiR Trænas første søknadsrunde og 60 (!) søknader i runde to. Det var stor kreativ spennvidde blant søkerne, med prosjekter som

omhandlet byggeri, arkitektur, tangproduksjon, fridykking, tegneseriekunst, fotografi, maleri, litteratur og musikk. Med mennesker fra flere deler av verden som Tokyo, Australia, Sentral-Europa og San Fransisco- men også fra Skandinavia, landsdelen og nærområdet. Juryen innvilget opphold for syv prosjekter i 2015, hvor Zoe Christiansen som var resident under Trænefestivalen 2015 er den som vil bli fremhevet i denne teksten.

Zoe Christiansen

Zoe Christiansen fra *The Northern Company* var den første residenten til AIR Træna. Zoe er opprinnelig dansk, men er bosatt i Oslo hvor hun driver med import av tang fra Island, Irland og Canada gjennom sin bedrift *The Northern Company*. Zoe har i lengre tid jobbet med bærekraftig matproduksjon og ville ta en nærmere kikk på Trænas havressurser da bærekraftig mat er en voksende næring og noe som Trænehavet muligens har enorme ubrukte ressurser av. Det var under workshopen Tenk Træna som ble arrangert i april 2015 at Havfolket fikk sitt første møte med Zoe, her presenterte hun sitt arbeid og snakket med stor iver om hvilke muligheter som ligger på havbunnen for Træna. Hun hadde med seg smaksprøver fra hennes egen tangproduksjonslinje som er laget av ulike typer tang hentet fra blant annet Island. Smaksprøvene ble presentert som snacks – men flere av oss smakere måtte si oss enig om at det var en noe begeistret klassifisering. Tangsalt var derimot noe som falt i smak hos de aller fleste. Hun klarte likevel å vinne flere over med hennes fortellinger om framtidsmat og det store markedet som finns, hvor det faktisk er potensiale for å utgjøre en ny nasjonal næring. Under sommeren 2015 var Zoe tilbake på Træna som *artist in residence*, for å se nærmere på tangen i havet rundt Træna for å se om det var mulighet for å starte opp bedrift med tangproduksjon, som forhåpentligvis ville generere arbeidsplasser. Tangen var over all forventning både i kvalitet og mengde. Etter flere møter med Zoe og andre interessenter er det nå klart at det i løpet av sommeren 2016 vil startes tangproduksjon i Træna, nærmere bestemt på Selvær.

AIR Workshops

En viktig del av AiR-prosjektet er at samfunnet samler seg rundt det og at de som vil bidra får bidra. En av måtene dette gjøres på er at det forventes av residenten at det avholdes workshops, som inspirerer og engasjerer. Flere av residentene har brukt workshopen til å vise frem egne prestasjoner men også for å lære bort noe av det talentet som brakte de til Træna. Dette er en av forutsetningene ved AIR; at samfunnet skal gagnes av residentens opphold – enten ved å spre kunnskap eller gi noe tilbake til Træna. Da Zoe var resident ble det avholdt flere workshops hvor en fikk være med på å tilberede og smake på tang. Hun inviterte også de som ville til å være med å plukke tang, og lære om ulike tangsorter og hva de kan brukes til og hvor man finner dem. Som forberedelse til festivalen inviterte hun de som ville komme til å lage tangboller. Dette var en dessert delikatesse bestående av knuste mandler, dadler og sukkertang. Jeg, to frivillige gutter og en håndfull lokale rullet denne massen sammen til små boller som skulle selges under festivalen. Sukkertang er som det høres ut, en søt type tang, noe som gjorde delikatessen til en virkelig dessert.

Den andre residenten, Anders Jakobsen er en kunstner innenfor bærekraftig håndverk. Hans bidrag til Træna samfunnet var blant annet at han samlet inn det han fant av materiale til gjenbruk for å lage en badstue. Prosjektet ble noe omfattende, da badstuen ble bygget på østsiden av øyen, men skulle stå i fjæresteinene på vestsiden. Badstuen (avbildet¹¹) ble etterhvert flyttet med kranbåt og er i dag er flittig brukt av det badeglade Havfolket. Det ble blant annet arrangert havbading og badestue som en del av programmet under vinterfestivalen *Ta Træna med storm!*. I tillegg arrangerte han workshops hvor han inviterte de som ville til å enten pusse opp gamle møbler eller lage helt nye av materialer de hadde funnet.

¹¹ <http://www.tenktraena.no/badstue/>

Workshopene som har blitt arrangert har gitt lokalbefolkningen en mulighet til å delta i prosessene ved å bruke sin egen kreativitet samt lære av andres. Utviklingssjefen viser til hvordan disse workshopene ikke bare skaper liv i samfunnet, men også at barna kan lære å bruke sin kreativitet og se at det er mulig å leve av den; ” det er viktig å vise barna at det ikke bare kan skje kreative ting under festivalen, og ikke minst at det er mulig å leve av kunst”.

Chefs in residence

Etter et vellykket Artist in Residence program ble det utviklet en spin-off; *chefs in residence*, hvor Træna Rorbuferie og Havfolkets hus har gått sammen med Træna museum. De inviterer kokkene til å bruke Havfolkets hus sitt kjøkken for å skape ”matglede og events”. Rorbuene stiller med overnatting hvor kokkene også har det tradisjonelle rorbu-kjøkkenet disponibelt, samt andre lokale spisesteder vil åpne sine kjøkken og de vil ha tilgang på ferske råvarer for å eksperimentere. Kokkene oppfordres til å lære av lokale mattradisjoner samt bidra med læring lokalt. Fokuset er en helhetlig opplevelse der mat og kystkultur går i hånd i hånd med god stemning og spennende opplevelser.

Under *Ta Træna Med Storm*, en vinterfestival som jeg skal komme tilbake til, fikk publikum en smakebit av hva de første Chefs in Residence hadde å by på. Det var kjøkkensjef Thomas Eidsaune og sous chef Lars Iversen som under vinterfestivalen skapte en meny med smak av både tradisjon og innovasjon. Etter ett opphold på Træna i anledning Trænafestivalen 2015, ble Thomas såpass tent på Træna som samfunn og råvarefat, at han hoppet rett på å komme tilbake som Chef in Residence for å inspirere og spre matglede på øya. Bærekraftighet står i fokus og utnyttelse av hele råvaren er høyt prioritert¹². Thomas er også involvert i ett pilotprosjekt hvor det skal lages nye produkter av tang og tare på Træna, dette skal jeg komme tilbake til.

¹² <http://www.tenktraena.no/chefs/>

Tang og Tare

Træna som er Skandinavias eldste fiskevær, har 9000 år historie med fiske. Fiskeri og fiskeindustri er fortsatt hovednæring i kommunen. Men antallet lokale fiskerbåter har gått ned de siste årene og det er plass til en ny generasjon fiskere og en ny generasjon næringsvirksomhet. Her finnes to relevante historier. Den ene om Tang og tare, den andre om Træna Fisker AS, men den historien vil jeg komme tilbake til i tredje del av dette analysekapittel som omhandler nettverk. Selv om det under kulturbolken ble presentert to prosjekter som de definitivt største, er neste prosjekt et utfall av det suksessrike AiR-prosjektet, som forhåpentligvis vil utvikle seg til å bli det mest utslagsgivende prosjektet. I denne delen vil jeg fortelle om samfunnsentreprenørskapsprosjektet *Tang og tare*, for å se på hvordan nye mennesker ser potensialer i noe som "bare er" for Havfolket. Hvordan tang ble mer enn noe i havet for Havfolket startet med Moas interesse i bærekraftig utvikling, på denne måten kom hun over Zoe, som nettopp hadde vunnet pris fra Petter Stordalen for framtidens mat; Tang. Zoe inviteres så for å komme å snakke om sitt selskap *The Nothern Company* under workshopen *Tenk Træna*. Dette vekker interessen i Moa og flere, som finner tanken på tang som næring som spennende. Noen er meget skeptiske, å ser ikke på tang som verken mat eller mulig næring. Men som nevnt blir Zoe første resident i AiR Træna, og her klarer hun å overbevise flere.

Før jeg går videre med å fortelle om pilotprosjektet, må jeg gå litt tilbake i tid. Tilbake til Trænafestivalen 2015, for å fortelle om Lars fra Lindesnes. Under festivalen hjalp jeg Lilly med å male dekk som skulle bli til sittegrupper i en av barende under festivalen. En av disse solfylte dagene hvor jeg maler dekk kommer plutselig en bil kjørende opp til det avsides liggende ungdomshuset hvor festivalen har sitt lager. Ut av bilen kommer en mann som spør meg om han kan parkere bilen hans her og om han kunne få lov til å slå opp teltet sitt her – utenfor det oppmerkede campområdet. Jeg var den aller første personen han møtte på Træna og jeg kunne ikke svare på dette, men i vente på at en som kunne svare skulle komme forbi, ble vi sittende og prate om andre ting. Mannen het Lars, var fra Lindesnes og var førstegangsbesøkende på Træna. Han hadde hovedsakelig ikke kommet for festivalen, men for å dykke. Gjestfriheten som jeg hadde blitt møtt med på Træna, smittet over på meg og jeg inviterte han til å være med til Marit senere samme dag. Etterhvert som praten gikk tipset jeg han om Zoe – som ved en tidligere anledning hadde etterlyst nettopp en dykker. Zoe inviterte så Lars

på tanghøsting og etter et par måneder ringte hun han og spurte om han ville være med å etablere en bedrift på Træna.

Etter ett år med tangprat og planlegging, testing og utvikling skal Zoe, Lars, Thomas (Chefs in residence-Thomas), Geir Sjøset og et produksjonsteam på 10-11 stykker møtes i mai 2016 for å starte det som i første omgang vil være et pilotprosjekt.

Mulighetene for tangproduksjon er gode, da det viser seg at det ikke er mange steder i Norge hvor det er så stor tilgang til tang og tare som på Træna. Visjonen er lokalproduktutvikling og -produksjon av tang og tare, hvor målet er å bli en bærekraftig bedrift og etterhvert en betydelig aktør på markedet. Foreløpig vil produksjonen være under Zoes selskap *The Nothern Company*,

hvor produksjonsteamet i hovedsak er fra hennes egen stab, men det er startet et datterselskap *Træna*

Foodlab, adressert i Træna. Der er Geir Sjøset og tre lokale, deltakere i samfunnsentreprenørskapsprosjektet. Geir eier lokalet hvor produksjonen skal skje, et nedlagt fiskebruk på Selvær, som er Trænas nest største øy (i populasjon). Prosjektet er som nevnt i første omgang ett pilotprosjekt som skal vare i en måned. Produksjonsteamet skal sette ut to kilometer med liner og utvikle et produkt som skal testes på markedet (*Leif Steinholt i Helgelands blad 17/02:16-17*).

For å lære mer om hvordan en forvalter tang, vil workshopen "ET HAV AV MAT" bli arrangert på Selvær i Juni. Her er alle som vil, invitert til å lære om sanking, tørking, oppbevaring og matlagning med tang og tare. Workshopen vil foregå på kjøkkenet på en nedlagt skole,

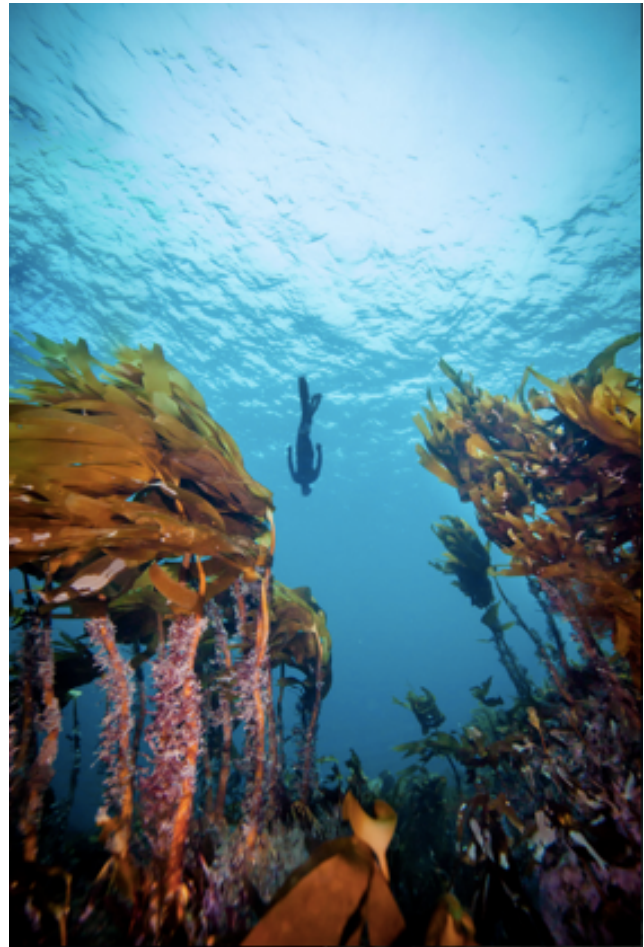

Foto av Norway in frames av fridykker Lars Erik Skimten¹³

¹³ <http://norwayinframes.com/galleries/divers/>

sammen med en rekke spennende gjester som bidrar med kunnskap og ideer til hvordan en kan benytte de lokale ressursene. Som en del av programmet vil det være mulighet å dra ut med båt til de små holmene ved lavvann for å sanke tang og annen sjømat, som senere skal prosesseres og lages matretter av. Det blir en grundig innføring i sanking og matlagning med tang og tare. Hvor en også vil få anledning til å dykke med "Lars fra Lindesnes" og få kjennskap til de tangsortene som er anvendelige i matlagning¹⁴.

Tenke og gjøre sammen

Nettverk

Selv om det er uenigheter om hvordan utviklingen skal gjøres, er det en stor oppslutning blant innbyggerne på Træna som er aktive med innspill. Spesielt siden utviklingssjefen har vært flink til å skape møterom for innbyggerne, slik at ideene får en arena å utspille seg på hvor de også blir hørt. I tillegg til jevnlig idécaféer, aktiv bruk av Facebook og Utposten (Trænas lokalavis) hvor Moa skriver at det bare er å kontakte uansett idé, har det blitt avholdt tre større workshops for inspirasjon og idéutveksling. Det at samfunnet er så lite som det er ser ut til å gjøre veien mellom ide og gjennomføring kortere. Har noen en idé gjør det lille kommunesentret det mulig å møte opp på kommunehuset med idéen og gå fra kontor til kontor på én og samme dag. Eksempler på dette er blant annet oppstarten av Havfolkets hus. Når Kroæ, en tidligere kafé/restaurant/pub ble lagt ned ville Lilly og Anita starte opp det de omtaler som et kulturhus. Gjennomføringen skjedde kjapt da de enkelt kunne fortelle Moa om sine planer og så gå videre til rådmannens sekretær som hjalp de med utfylling og videresending av papirer om skjenkebevilgning og lignende. I en samtale med utviklingssjefen sier hun at en av de største grunnene til at ting skjer raskere på Træna, er at kommunehuset i motsetning til flere andre små tettsteder, har Træna kommune egne personer som jobber spesifikt med kultur-og samfunnsutvikling, noe Moa mener gjør de mer mottakelig og åpne for idéer og har en kapasitet og vilje til å følge idéene opp.

Flere av mine informanter uttrykker enorm glede over å endelig få "en Moa", som organiserer, løfter opp, rensker, samler og videreutvikler myldret av ideer og ikke minst

¹⁴ <http://www.tenktraena.no/tangworkshop/>

potensialer som Træna og Havfolket har å tilby. Igjennom min analyse, ser jeg at den viktigste jobben Moa har gjort er å ha skapt plattformer, arenaer og møtesteder for næringer, ildsjeler og samfunnsentreprenører for idé- og meningsutveksling. Tenk Træna som har som mål å tenke og gjøre sammen har fått en forankring av stedsutvikling i lokalsamfunnet. Etter trusselen om nedleggelse av hjørnesteinsbedriften ble kampen om å vedlikeholde og viktigheten av å fornye seg utbredt blant befolkningen. I første del vil jeg ta for meg plattformer for ideutveksling, hvor jeg vil se nærmere på workshopen *Tenk Træna*, vinterfestivalen *Ta Træna med storm!* og kommuneplan workshopene *Visjon Træna*. I siste del vil jeg snakke om hvilke nettverker som har blitt dannet som et resultat av fokus på samarbeid og fremtidsutvikling; *Træna Fisker As* og *Opplev Træna*.

Plattformer for nettverksrelasjoner

I denne delen vil jeg ta utgangspunkt i tre plattformer som er blitt skapt i regi av *Tenk Træna*. Disse plattformene har vært åpne for alle, hvor å tenke Træna sammen har stått på agendaen. Igjennom disse workshopene har det kommet gode idéer som i dag er satt ut i praksis.

Tenk Træna, 24-timers workshop

Mitt første møtet med Træna var i april 2015, da det ble arrangert en 24-timers workshop hvor agendaen var å utvikle idéer, smake på Trænaprodukter, lytte til foredragsholdere og diskutere hva som må bli bedre av det etablerte. Dette var første workshop som hadde blitt arrangert hvor stedsutviklings-idéer ble diskutert i plenum, og første workshop i regi av *Tenk Træna*. Det var under denne workshopen at befolkningen på Træna møtte Zoe Christiansen fra The Northern Company for første gang, og det var i anledning workshopen at innovasjon Norge og Kunnskapsparken avsluttet sitt kurs i "pakketering" av tilbud. Foredragsholderne snakket blant annet om whiskydestillering på Myken, hvordan man kan bruke Træna mer i festivalen og hvordan potensialer som finnes for å skape egne produkter. Ut i fra den informasjon jeg har samlet, ser det ut til at denne workshopen, ga for første gang alle som ville, tilgang til en arena for idé- og meningsutveksling. I gymsalen som var blitt rigget med scene, småbord og buffetbord, var det god stemning og jeg som førstegangsbesøkende (som masterstudent) var overveldet over oppmøtet og profesjonaliteten. I tillegg til inspirerende

foredrag, var også gruppesamtaler med hver sine tema, som senere skulle bli presentert – en del av programmet. Selv satt jeg sammen med Anita Overlev (daværende festivalsjef) og en jente som bodde på Husøy (på daværende tidspunkt), hvor vi diskuterte hvordan man kunne bruke festivalen utenom sesongen og hvordan Træna kunne bli brukt mer i Festivalen. Det var en vellykket workshop, med godt oppmøte som satte idéer i spinn og mennesker sammen. Resultatet av denne helgen var at det ble utviklet turisme forening, det ble informert om fotografering av innbyggerne til Træna- Hawaii prosjektet og idéen om å lage en egen podcast – Codcast, ble applaudert. Det ble etterlyst egen fiskeforening og et frivilligsenter, begge disse prosjektene er nå godt etablert.

Ta Træna med storm!

I regi av Trænafestivalen, Helgelands museum og Opplev Træna ble det arrangert en vinterfestival som for første gang ble avholdt i februar 2016, midt i det som de selv omtaler som høysesongen for uvær. Havfolket inviterte alle som ville til å komme ut til havgapet for å oppleve hav, kyst, natur, vær og uvær. Festivalen var et resultat av flere diskusjoner om hvordan de kunne få besøkende utenom sommer/festival sesongen. Ved flere møter som jeg selv også deltok på, ble det gode diskusjoner om hvordan man skal elske uværet også, og at det i seg selv er eksotisk for mange. Kombinasjonen av festivalerfaringen som Træna har og stedsutviklingsprosessen som de er i, resulterte i *Ta Træna med storm!*. Selv om *Ta træna med storm!* ble presentert som en vinterfestival, var ikke musikalske innslag fra både fjern og nær det eneste på programmet De kunne tilby inspirerende foredrag, unike opplevelser, lokal mat med en ny vri og en garanti for vind i håret, nye venner og fine møter. Det var foredrag og diskusjoner om samfunnsutvikling og hvordan man skal kombinere tradisjon og innovasjon for å lykkes. På programmet var blant annet Trænafestival gründer Erlend Mogård Larsen, markedsføringssjef Helena Nordstrøm fra *Destination Jönköping* og professor ved institutt for turisme og nordlige studier, Britt Kramvig. Det ble gode samtaler om hva turister ønsker i dag og hvordan Træna kan videreutvikles som destinasjon.

I programmet brukte de også mye av det som har kommet frem fra utviklingsprosessen. En kunne (som under Trænafestivalen) få en guidet tur til Sandøya med historier fra bilde og brevutvekslingen mellom Theodor Holmen og Alma Sandøy. Det ble tilbudt guidet vandring på Sanna hvor de blant annet så på helleristningene, ikke et nytt tilbud, men nytt for sesongen.

Som resultat av Air kunne *Ta Træna med storm!* også presentere lokaleretter med en ny vri laget av Chefs in residence kokkene, det badeglade Havfolket inviterte også til vinterbading, med avslappende sauna i den nybyggede badstuen fra Anders Jakobsen (AiR). Lars fra Lindesnes inviterte til fridykking, det var omvisning på Modolv Sjøset, Yoga og barneaktiviteter. Gjennom workshopen fikk de altså mulighet til å prøve ut flere av de tilbudene som de har jobbet med i dette utviklingsprosjektet, samt videreutvikle og skape nye.

Visjon Træna

I henhold til ny kommuneplan høsten 2016, inviterte Moa alle som ville til å delta til en serie av workshops som skal foregå gjennom våren 2016. Agendaen er å sammen skulle utvikle satsningsområdene og visjonen fram mot 2030. Utviklingssjefen sammen med flere fra kommunen og lokale, diskuterte hvem de er og hvem de vil være. Oppmøtet på disse workshopene har vært gode, men da workshopserien ikke er avsluttet har det ikke kommet ferdige resultater. Moa forteller meg at diskusjonene har vært gode og gitt flere nye og viktige innspill, som vil være spennende for lokalsamfunnet. Utviklingssjefen har i flere samtaler understreket viktigheten av å inkludere, ikke bare fordi hun mener at, jo flere mennesker jo større idéer, men også fordi hun mener at alle sitter med gode idéer og fordi det i et lite samfunn som Træna er uunngåelig å ikke gjøre transparentplanlegging.

Etablerte nettverk

I denne delen vil jeg vise til to etterlengtede og viktige nettverksetableringer. Gjennom visjonen om å tenke sammen, er disse nettverkene blitt etablert som et resultat av Tenk Træna.

Træna Fisker AS

Sensommeren 2015 ble Træna Fisker AS opprettet. Som turistforeningen Opplev Træna var også denne foreningen noe som var etterlengtet blant lokalbefolkningen, men det var ingen som hadde tatt initiativ. Prosessen startet med at Moa, som ikke kunne noe om fiskerinæringen, gikk rundt til fiskerne for å få informasjon og ønsket et møte med alle

fiskerne. Træna Fisker AS er et investeringsselskap hvor et antall lokalt engasjerte, 55 lokale aksjonærer og et antall investorer utenfra ønsker å rekruttere en ny generasjonen fiskere. I tillegg har kommunen bidratt med 50 000 kroner fra næringsfondet. Selskapet vil investere kapital og videreføre kunnskap til nye fiskere som starter opp på egne båter. Formålet er å tilrettelegge slik at unge mennesker, med bakgrunn i fiskerifaget, kommer til Træna for å bygge opp sin virksomhet som fiskere. Gjennom å rekruttere yngre fiskere til å etablere seg på Træna ønsker forretningen at næringen som en gang bygget opp Træna skal forbli sterk i lang tid fremover. Målsetningen er å bygge opp et velfungerende og sterkt lokalt fiske og at lokale fiskerbåter blir på Træna. De kommende to årene er målet å ha minst to nye båter, noe som betyr minst to nye yngre fiskere.

Træna Fisker AS investerer kapital (lån eller medeierskap) i den yngre fiskeren som da får mulighet til å bygge opp virksomheten med praktisk og administrativ hjelp og støtte. Hun eller han får ett nettverk av erfarne fiskere og administrativt dyktige, som kan hjelpe til med praktisk læring og det å drive en virksomhet. Fiskere som etablerer seg ved Træna Fisker AS inngår en mentoravtale med en eller flere erfarne fiskere, og tilknytter seg et nettverk av aktører i Træna. Forpliktelsen går begge veier, både mentorer og nyetablerte fiskere er ansvarlig for å følge opp og vedlikeholde avtalen. Når den nyetablerte fiskeren har arbeidet seg opp på et nivå der hun eller han kan drive helt selvstendig, vil han eller hun ha mulighet for å kjøpe ut øvrige aksjonærer og stå på egne bein. Investeringsselskapet vil da re-investere i nye fiskere¹⁵.

Etableringen av foreningen styrker stedsidentiteten til øykommunen, da den styrker det Træna er bygget på og gir en sikkerhet i videreutviklingen av yrket. Som nevnt, var dette en etterlengtet forening, men som ingen hadde tatt initiativ til å starte. Som flere av resultatene i *Tenk Træna*, ble også dette initiert av Moa, som trekker frem etableringen som en av de viktigste resultatene av *Tenk Træna*.

¹⁵ <http://www.tenktraena.no/fisker-as/>

Opplev Træna

Moa tar helt i starten av tiltredelsen i den nye jobben kontakt med Kunnskapsparken Helgeland, som sammen med Innovasjon Norge kommer frem til at et godt tilbud for Havfolket er å tilby et kurs der flere bedrifter og enkeltpersoner kan lære om "pakketering" av opplevelser på Træna. Dette handler om å samle aktørene til å tilby en pakke, det vil si at en for eksempel kan skape et tilbud, en pakke "Jentetur til Træna". Til en fastpris, får jentene bo i de nye flotte leilighetene på Fløholmen, som har uforstyrret utsikt rett mot Trænfjellene få servert frokost fra Café Amora, massasje på Salong Havbris, guidet gåtur på Sanna med piknikkurv med lunsj fra *Laga av Folk* –lokale mat-og drikkeprodusenter. Eller en tur med ribbebåt. Firmatur, guttetur, kjærestetur, bryllupsreise. Eksempler på pakketilbud og dets innhold er nærest uendelig. Kurset handlet altså om å samle de tilbud som finns til en pakke, som gjorde tilbudene oversiktlige og tilgjengelige gjennom én enkelt reservasjon. Gjennom våren 2015 var det jevne møter mellom ulike næringsaktører innenfor turisme og kultur, Moa, Torbjørn Aag fra Kunnskapsparken Helgeland og en representant fra Innovasjon Norge. Gjennom dette kurset kom de fram til flere pakketilbud, hvor essensen var lokalt produsert, avslapning, og alternativer innenfor opplevelser. Som nevnt tidligere, ble det altså en midlertidig stopp i dette prosjektet da leilighetene på Fløholmen (uten viderefremidling) hadde blitt lovet bort til tilflyttende lærere.

Etter kursets slutt ble det uttrykt ønske om å fortsette samarbeidet og skape en felles arena for turismeutvikling. Resultatet ble turismeforeningen Opplev Træna. Foreningen er åpen for alle som ønsker, det er medlemskapsgebyr, men dette gebyret gir også forslagsrett for utviklingsprosjekter og for en litt høyere sum kan du bli styremedlem, som igjen gir stemmerett. Pengene og foreningen skal brukes til å utvikle nye og videreutvikle etablerte opplevelsestilbud. Alle turistnæringene i Træna (inkludert Trænafestivalen) er engasjert i foreningen samt flere fra lokalbefolkningen som ønsker å ha en stemme. Ved etableringsmøtet i oktober 2015 ble det totalt 15 medlemmer i gruppen. Gjennom foreningen kom altså ideen om *Ta Træna med storm!*. Foreningen har skapt en arena for lokal meningsproduksjon, en plattform for diskusjon om hva de vil for Træna og hvordan de skal få dette til. Opplev Træna har jevnlig møter og stor oppslutning. Samhandlingen mellom næringslivsaktørene og enkelt personer skaper et møtested som skaper sterkere relasjonelle

bånd mellom hverandre og til stedet. I forumet skapes relasjoner i nettverk og relasjoner i stedstilknytting til Træna. Fellesskapet som blir skapt i prosessen av utvikling og bevaring av turisme og kultur, reflekteres også i stedsidentiteten og muligens stedets identitet.

6. Avslutning

I gjennom denne oppgaven har jeg sett på sammenhengen mellom stedsidentitet og samfunnsutvikling i øysamfunnet Træna, som har stått ovenfor store utfordringer men vist evne til sterk lokal mobilisering. Jeg har sett på hvilke samfunnsentreprenørskapsprosesser som har oppstått, hvordan utfordringer og utvikling møtes i et sammensatt samfunn, og hvordan nettverk og relasjoner har oppstått og hvilken betydning de har hatt. Den todelte analysen har tatt for seg stedsidentitet og samfunnsentreprenørskapsprosesser. I første analysekapittel så jeg på ulike stedsopplevelser og hendelser som skaper stedstilørighet, og i andre analysekapittel så jeg på hvilke prosesser som utfordrer og gjensker stedsidentiteten. Jeg har vært opptatt av å gjennom disse stedsfortellingene gi en forståelse av samfunnet, ved å vise til historier som forteller om hvordan Træna oppleves som trygt og inkluderende, men også sårbart.

De teoretiske refleksjonene rundt stedsidentitet, viser hvordan identiteten til og med et sted ikke er statisk, men noe som er i kontinuerlig endring. Gjennom ulike stedsfortellinger har jeg kunnet sette fokus på den dynamiske stedsidentiteten og hvordan stedstilørighet er unik for hver aktør. Den sterke stedsidentiteten uttrykkes gjennom stedsfortellinger om det tette naboskapets trygghet, stedsopplevelser om tilørighet og kjærlighet til hav og mennesker. For noen er stedstilørigheten basert på frihetsfølelsen – etter flere år med flytting hit og dit, har Lilly endelig funnet en plass hun vil være – ved havet. For noen er stedstilørigheten basert på tryggheten gjennom det gode naboskapet og at det er plass til alle i det kreative miljøet. Gjennom festivalen har Trænas befolkning blitt kjent som Havfolket, og det er gjennom Havfolket at Træna er blitt anerkjent. Mens Trænværingen virker som en beskyttet tittel, ser Havfolket som identitetsmarkør ut til å være mer åpent, som ikke krever at en er født og oppvokst, men hvor kjærlighet for stedet ser ut til å være kravet for innpass i markøren. Tiltredelsen av identitetsmarkøren Havfolket har gitt tilflytterne en markør å ta i bruk og de får på denne måten innpass i det lille øysamfunnet. Min tilnærming til samfunnet har gitt et

innblikk i hvordan livet på en øy 33 nautiske mil fra fastlandet utformer seg, i møte med utfordringer både innen og utenfra.

Gjennom videreformidlingen av stedsfortellingene har jeg vært opptatt av å få frem samfunnets kompleksitet og egenart. Gjennom utviklingsprosjektet, og samfunnets møte med utfordringer og mobiliseringer fortelles historier om sterk stedstilhørighet. Fortellingene om samfunnsentreprenørene og ildsjelene viser hvordan samfunnet til tross uenighet og stadige utfordringer jobber sammen mot en større agenda, som omhandler Trænas *reasons to be*. Med dette menes hvordan samfunnet jobbet sammen mot øysamfunnets rett til å overleve.

Gjennom utviklingsprosjektet har lokalsamfunnet fått nye arenaer og relasjoner, for å tenke og gjøre sammen. De teoretiske refleksjonene rundt samfunnsentreprenørskap viser hvordan begrepet brukes om personer som setter tanker i sving, leter fram ressurser og foreslår handlinger (*Borch og Førde 2010:18*). Træna som i denne definisjonen allerede hadde mange samfunnsentreprenører, har gjennom utviklingsprosjektet skapt en felles samfunnsentreprenørskapsprosess. På den ene siden ved at det kom inn noen som så og videreutviklet de potensialer og idéer som allerede var i sving, samt skapte nye. Videre ved å snakke om dem, som fører til at det for første gang er et samlet Træna som tenker og ser potensialer og idéer. På den andre siden ved at det fysisk er skapt arenaer og nettverksrelasjoner, slik at potensialene og idéene kan tenkes og gjøres sammen.

Innledningsvis viste jeg hvordan sårbarheten til øykommunen ikke er unik, men heller en av flere lignende historier fra kyst-Norge. Gjennom flere møter med utfordringer som ikke er uvanlige for små kystsamfunn har Trænasamfunnet gjort flere tiltak som sikrer deres posisjon gjennom framtidrettet stedsutvikling. Utviklingsprosjektet et Tenk Træna har skapt flere ben å stå på, og skapt en felles visjon for samfunnet; om å tenke og gjøre sammen. Et kreativt samfunn har fått etterlengtede plattformer og nettverk, som blir arenaer hvor deres kreativitet og utviklingspotensialer får utløp. *Tenk Træna* har samlet samfunnet gjennom Identitetsforsterkende prosjekter og plattformer som skaper tettere relasjoner, hvor mennesker ser og griper tak i muligheter som gir tilbake til samfunnet. Videre gjennom å gjøre framtidens-Træna som en del av dagliglivet, med dette mener jeg at alle disse prosjektene, workshopene, foreningene og plattformene skaper tankeprosesser også utenom disse arenaene.

Trænas måte å takle utfordringene på håper jeg kan være til inspirasjon for andre sårbare kystsamfunn. I et samfunn som allerede har en sterk stedsidentitet, har nye prosjekter og mobiliseringer forsterket stedsidentiteten og deres posisjon. Nettverk som Træna Fiske AS og Opplev Træna har vært identitetsforsterkende, da det gir forumer for å skape og videreutvikle verdier og satsningsområder som de selv synes er viktige. Gjennom enkle grep har det blitt lettere å navigere seg i og om Træna, noe som gjør de mer mottakelige for turister og konkurransedyktige som destinasjon. Nettsiden www.tenktraena.no, har gjort det mer oversiktlig både for besøkende og fastboende å holde oversikt over de ulike tilbud som Træna kan tilby. Videre har kulturprosjektet AiR, ikke bare gitt nyttige nettverk og kulturskaping i øysamfunnet, men også gitt mulighet for nye næringsveier gjennom pilotprosjektet *Tang og Tare*. Utviklingssjefen viser til tre viktige poeng om hvordan en skal gripe utvikling på småsteder. Hennes første poeng er å presentere mer enn det særegne, Træna som lenge har levd av fiske og brukt Trænafestivalen som plattform for turisme, hadde lenge sittet på en lokalhistorie som ikke alle så verdien av. Gjennom *Tenk Træna* ble historien som Arkiv i Nordland oppdaget om Alma Sandøy, løftet fram gjennom prosjektet Træna –Hawaii. Det som hadde vært en lokalhistorie som ikke ble videreformidlet har nå utviklet seg til et satsningsområde innen turisme-, kultur- og næringsutvikling. Utviklingssjefens andre poeng handler om å ta initiativ, og ikke være redd for å feile – for det kan man også lære av. Moa forteller om flere møter med Havfolket som ønsker slike etableringer av foreninger og plattformer som nå er blitt skapt, men ingen hadde tidligere tatt initiativ til dette. Det har selvsagt vært både idéer og visjoner for Træna blant lokalbefolkningen før. Ut ifra samtaler med informanter oppfatter jeg at mangel på en felles visjon, samt plattformer for å diskutere nevnte mangel, var grunnen til at det ikke har vært vellykkede og varige arenaer og nettverk for stedsutvikling tidligere. Træna Fiske AS og Opplev Træna er eksempler på etterlengtede plattformer, men som manglet initiativtaker. Videre poengterer utviklingssjefen viktigheten av å få inn nye mennesker, men også inkludere de fastboende. Gjennom workshops, foreninger og lignende plattformer får innbyggerne en plass å gi uttrykk om sine meninger og idéer, men også et sted å følge med på det som skjer. På slike arenaer kan nye prosjekter forankres, gjennom dialog om hva som skjer og hvorfor. Med nye mennesker kommer nye modige idéer, dette har vært til utfordring for enkelte i lokalmiljøet, men *Tang og Tare* er et godt eksempel på hvordan nye mennesker ser steder, mennesker og potensialer på nye måter.

Gjennom identitetsforsterkende prosjekter som Træna –Hawaii, Træna Fisker AS og utvidet kultur-, næring- og turismesatsning, settes fokuset på hvem de er, hvor de er og hvorfor de er. Gjennom tett og åpent samarbeid mellom lokalbefolkning, ildsjeler og samfunnsentreprenører er Træna et levedyktig kystsamfunn, som har solide ben å stå på innen både turisme-, kulturnæring og fiskeri og sjømat . Stedet og stedsidentiteten styrkes gjennom prosjekter som viser hvordan stedsutvikling ikke må skje på bekostning av identitet, men heller på grunn av. I møte med utfordringer har både den sta Trænværingen og det kreative Havfolket, gitt grunner for å leve og bo på Træna.

Referanseliste

Aase, Tor Halfdan & Erik Fossåskaret (2007) *Skapte virkeligheter, om produksjon og tolkning av kvalitative data*. Oslo, Universitetsforlaget.

Alsos, Gry Agnete (2010) *Ildsjeler og samfunnsentreprenører i Førde*, Anniken & Borch O.J. (red.). *Innovative bygdemiljø, Ildsjeler og nyskappingsarbeid*. Bergen, Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

Alvesson, Mats & Kaj Sköldbberg (2009) *Reflexive Methodology: New Vistas For Qualitative Research*, 2. Opplag, London, SAGE Publications.

Dale, Britt & Nina Gunnerud Berg (2013) *Hva er stedsidentitet, og hvordan fanger vi den opp?* i Førde, Anniken, Kramvig B., Berg N.G. & Dale B. (red.) *Å finne sted, metodologiske perspektiver i stedsanalyser*. Trondheim, Akademika forlag.

Førde, Anniken & Odd Jarl Borch (2010) *Innovative bygder – en introduksjon i Førde*, Anniken & Borch O.J. (red.) *Innovative bydemiljø, Ildsjeler og nyskappingsarbeid*. Bergen, Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Førde, Anniken (2010) *Nyskaping, brytningar og samspel i Førde*, Anniken & Borch O.J. (red.) *Innovative bygdemiljø, Ildsjeler og nyskappingsarbeid*. Bergen, Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

Holmboe, Thorolf (1931) *Nord i Træna*, forfatterforeningens julehefte.

Kramvig, Britt & Anniken Førde (2013) *Utforskning og improvisasjon –hvordan studere stedlig innovasjon?* i Førde, Anniken, Kramvig B., Berg N.G. & Dale B.(red.) *Å finne sted, metodologiske perspektiver i stedsanalyser*. Trondheim, Akademika forlag.

Larsen, Erlend Mogård (Trænafestivalen) (2011) *Havfolkets reise*.

Law, John (2009) *Actor Network Theory and Material Semiotics*, i B. Turner (red.) *Social Theory West*. Sussex, Blackwell publishing.

Meløe, Jakob (2011) "Steder" i Jentoft, svein, Nergård J.I, Røvik K.A. (red.). *Hvor går Nord-Norge, tidsbilder fra en landsdel i forandring*, Stamsund, Orkana.

Munkejord, Mai Camilla (2011) *Hjemme i nord*. Stamsund, Orkana.

Røe, Per Gunnar & Guri Mette Vestby (2013) *Sosiokulturelle stedsanalyser: teorigrunnlag og metodologi* i Førde, Kramvig, Berg & Dale (red.) *Å finne sted, metodologiske perspektiver i stedsanalyser*. Trondheim, Akademika forlag.

Steinholt, Leif (2016) *Tangsatsing i Træna, Helgelands blad 17/02 s. 16-17.*

Internett

1. <http://www.norgeskart.no/dev/?sok=Tr%C3%A6na#8/370849/7378822/+hits> 05/04-2016
2. <https://www.flickr.com/photos/arkivinordland/sets/72157658317817859>
02/02-2016
3. <http://www.nordlys.no/vekst-i-nord/suksessen-gir-jobb-til-halve-bygda/s/1-79-6357374> 04/02-2016
4. <http://www.nrk.no/nordland/usikker-framtid-for-traena-1.11658425> 04/02-2016
5. <http://www.nrk.no/nordland/na-skal-de-kutte-i-skole--og-battilbudet-1.12038019>
28/04-2016
6. http://www.nrk.no/nordland/boreal-overtar-hurtigbatruta-til-traena_-og-fjordprinsessen_-byttes-ut-1.12394003 28/04-2016
7. <http://www.highnorthnews.com/steigen-ordforer-i-spissen-for-hurtigbatoppror/>
28/04-2016
8. www.trana.kommune.no 01/12-2015
9. www.tenktraena.no 01/12-2015
10. <https://www.flickr.com/photos/arkivinordland/sets/72157658317817859> 02/02-2016
11. <http://www.tenktraena.no/badstue/> 01/12-2015
12. <http://www.tenktraena.no/chefs/> 01/12-2015
13. <http://norwayinframes.com/galleries/divers/> 15/05-2016

14. <http://www.tenktraena.no/tangworkshop/> 01/12-2015

15. <http://www.tenktraena.no/fisker-as/> 04/04-2016

Vedlegg 1

Informasjon om forskningsprosjektet
Havfolket; festival og stedsidentitet

Bakgrunn og formål

Formålet med denne studien er å se på hvordan Trænafestivalen påvirker stedsidentiteten til de bosatte på Husøya i Træna kommune, med særlig fokus på den skapte identitetsplattformen; Havfolket. Perspektivet i oppgaven vil være å se på forholdet mellom festivalen, stedet og; Hvordan innbyggerne på Træna og stedet gjør festivalen og hvordan festivalen gjør stedet.

Dette prosjektet er en masteroppgave i samfunnsplanlegging og kulturforståelse ved Universitetet i Tromsø. Prosjektet er en del av større forskningsprosjektet "Reason to Return", som er ledet av Agder forskning, finansiert av forskningsrådet.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Prosjektet vil basere seg på kvalitativt feltarbeid, med deltagelse og intervju.

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. All data vil oppbevares i en kodebeskyttet datamaskin. Det er kun jeg og veileder som vil ha tilgang til materialet. Prosjektet skal etter planen avsluttes juni 2016. Lydopptak og filer vil bli slettet ved prosjektets slutt. Studien vil føre til en masteroppgave i samfunnsplanlegging og kulturforståelse, som vil være offentlig tilgjengelig på www.munin.no

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du har spørsmål til studien ta kontakt med Iselin Breirem på telefon:478 46 127 eller mail: Iselinbreirem@gmail.com. Eller veileder Anniken Førde, Anniken.forde@uit.no

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS

Vedlegg 2

Temaguide

Havfolket; festival og stedsidentitet

Træna, stedsbilder

Hva er din tilknytning til Træna

Beskriv din oppvekst

Hvis tilbakeflytter- hvorfor flyttet du tilbake?

Hvis tilflytter – Hvorfor flyttet du hit?

Festivalens betydning

- Hva betyr festivalen for deg?

Hvordan forbereder du deg til festivalen/ er du med?

Hvordan oppleves det når folketallet på øya nærmest femdobles?

Hvordan ville livet på øya vært uten festivalen?

-Hva betyr festivalen for stedet?

Hvordan deltar befolkningen?

Hvordan forbereder stedet seg til festivalen?

(ringvirkninger; økonomisk, kulturelt, sosialt, omdømme)

Havfolket, stedsidentitet og mobilisering

- Karakterisering

Hva karakteriserer et Havfolk?

Hvordan blir man en del av Havfolket?

Kan en si at det finnes ulike definisjoner av Havfolk?

-hvis ja, hvilke? Og hvorfor?

Hvordan vil du beskrive nettverket Havfolket?

Hvordan og hvorfor startet Havfolket? Og når?

Hvordan opprettholdes nettverket?

Hvordan vil du beskrive betydningen Havfolket har for stedet?